

DŮVODY PRO 100% ZLATÝ DOLAR

MURRAY N. ROTHBARD

Důvody pro 100% zlatý dolar

Murray N. Rothbard

Ludwig von Mises Institut

www.mises.cz

Předmluva

V době, kdy byl tento esej poprvé uveřejněn, byla Amerika v osidlech Brettonwoodského systému, Keynesiánského mezinárodního měnového systému, který byl světu podstrčen vládami spojených států a Velké Británie v roce 1945. Brettonwoodský systém byl mezinárodním dolarovým standardem zamaskovaným jako ‚zlatý standard‘, aby si vypůjčil prestiž nejdéle existující a nejstabilnější světové měny, zlata, pro neustále více znehodnocovaný dolar. Ale tento systém byl po Druhé světové válce pouze groteskní parodií zlatého standardu. Ve světě před První světovou válkou, za ‚klasického‘ zlatého standardu, byla každá peněžní jednotka, ať už dolar, libra, frank či marka, definována jako určitá jednotka hmotnosti zlata. Dolar byl 1/20 unce zlata, zatímco libra byla přibližně 1/4 unce zlata, tudíž existoval fixní směnný kurz mezi těmito dvěma (a mezi všemi ostatními) měnami podle poměru jejich hmotnosti.¹

Jelikož každá národní měna byla definována jako určitá hmotnost zlata, papírový frank, dolar nebo bankovní vklad byly splatné jejich vydavatelem, ať už jím byla vláda nebo banka, ve zlatě o konkrétní váze. Zvláště proto, že tyto vládní či bankovní peníze byly na požádání vyměnitelné za zlaté mince, mohla široká veřejnost používat zlato při každodenních obchodech, což striktně krotilo pokušení k peněžní inflaci. Vršení papíru nebo bankovních úvěrů na zlaté základně bylo tudíž limitováno možností držitelů měny, ať už domácích nebo zahraničních,

¹ Přesný poměr hmotnosti zlata definoval libru sterlingů rovnou \$4.86656.

požadovat vyplacení těchto závazků ve zlatě. Pokud v tomto systému například Francie nafoukla zásobu Francouzských franků (ať už papírem nebo bankovními úvěry), zvýšená peněžní zásoba a zvýšené příjmy ve francích by vedly ke zvýšení cen Francouzského zboží, což by snížilo jeho konkurenceschopnost oproti zahraničnímu zboží, zvýšilo to Francouzský import a snížilo export a zlato by začalo proudit pryč z Francie, aby zaplatilo deficit v platební bilanci. Ale odliv zlata do zahraničí by zvýšil tlak na Francouzský bankovní systém, jelikož stále menší zlaté základy by musely podporovat a krýt stále větší množství papírových franků. Aby čelil hrozbě bankrotu, musel Francouzský bankovní systém nevyhnutelně začít s kontrakcí, čímž snížil Francouzské ceny a obrátil tok zlata.

Ačkoliv tedy klasický zlatý standard nezabránil cyklu boomů a propadů způsobených inflací peněz a bankovních úvěrů, alespoň tímto způsobem udržoval tuto inflaci a cyklus v určitých mezích.

Brettonwoodský systém, který byl rozvinutím Britského ‚standardu zlaté devizy‘ z dvacátých let, byl velmi odlišný. Dolar byl definován jako 1/35 unce zlata; byl ovšem ve zlatě splatný jen pro zahraniční vlády a centrální banky. Neexistovala směnitelnost ve zlatých mincích pro žádnou soukromou osobu nebo firmu. Ve skutečnosti měli Američtí občané přímo zakázáno vlastnit zlato, mimo velmi malých množství povolených sběratelům mincí, zubařům, nebo pro průmyslové účely. Žádná z národních měn po Druhé světové válce nebyla ani definována ani splatná ve zlatě; místo toho byla definována v dolarech a dolary se staly rezervní měnou pro franky, libry a marky a národní peněžní zásoby byly vršeny na dolarové základně.

Výsledkem tohoto systému pro Americké politiky byl zdánlivý zlatý důl na konci čtyřicátých a během padesátých let. Spojené státy mohly vydávat více papírových a úvěrových dolarů a přitom zažívat jen velmi malý vzestup cen. Jak se zásoba dolarů zvyšovala a Spojené státy měly deficit platební bilance obvyklý pro inflační zemi, jiné země, v nichž se hromadily dolary, nepožadovaly již jejich vyplacení ve zlatě, jako by to udělaly před rokem 1914. Místo toho zadržovaly dolary ve svých rezervách a hromadily více franků, lir, etc. na jejich základě.

Ostatní země již nenafukovaly svou peněžní zásobu na základě zlata a nebyly omezeny tím, že by jiné země požadovaly toto zlato, protože tyto jiné země také nafukovaly svou peněžní zásobu na zvýšené rezervě dolarů. Spojené státy tudíž byly schopné „exportovat“ svou inflaci do jiných zemí a tím omezit nárůst cen u sebe doma.

Brettonwoodský systém byl chválen makroekonomy a finančními experty establishmentu jako zdravý, vznešený a předurčený trvat navěky. Hrstka obhájců opravdového zlatého standardu byla vysmívána jako potřeštěnci a neandrtálci. I tato malá hrstka byla rozdělena na dva tábory: Spahrova skupina, zmíněná v této eseji, věřila tomu, že Brettonwoodský systém měl pravdu v jednom klíčovém aspektu – že zlato má vskutku cenu \$35 za unci, a že Spojené státy by se měly vrátit ke zlatu v tomto poměru. Svedena z cesty důležitostí fixní definice, Spahrova skupina ignorovala fakt, že peněžní svět se od roku 1933 drasticky změnil, a že definice dolaru jako 1/35 unce zlata se již nedá apliko-

vat na národ, který od toho roku nebyl na opravdovém zlatém standardu.²

Zbytek obhájců zlatého standardu v šedesátých letech tvořili převážně přátelé a následovníci rakouského ekonoma Ludwiga von Misesa. Mises sám a takoví lidé jako Henry Hazlitt, hlavní De Gaullov ekonomický poradce Jacques Rueff a Michael Angelo Heilperin, poukazovali na to, že vzhledem k proběhlé dolarové inflaci se zlato stalo absurdně podhodnocené při \$35 za unci. Zlato vyjádřeno v dolarech a dalších měnách mělo daleko vyšší cenu a Spojené státy se podle Misesiánců měly vrátit k opravdovému zlatému standardu v realistickém a mnohem vyšším poměru. Rakouští ekonomové byli vysmíváni všemi ostatními ekonomickými školami jenom za představu, že zlato by někdy mohlo mít tak absurdně vysokou cenu jako \$70 za unci. Misesiánci předvíдали, že Brettonwoodský systém zkolabuje, jelikož země s relativně tvrdší měnou rozpoznají pokračující znehodnocování dolaru, začnou porušovat neformální gentlemanská pravidla Brettonwoodu a budou požadovat výměnu svých dolarů za zlato, které Spojené státy neměly.

² Ve skutečnosti, pokud by byla ve své oddanosti fixní definici konzistentní, tak by Spahrova skupina měla obhajovat návrat ke \$20 za unci, což byla původní definice, než Franklin D. Roosevelt začal v roce 1933 manipulovat s cenou zlata. ‚Spahrova skupina‘ se skládala ze dvou organizací: Národního ekonomického výboru pro měnovou politiku, vedeném profesorem Walterem E. Spahrem z New York University, a přidružené laické aktivistické organizace vedené Philipem McKennou, nazvané Liga pro zlatý standard. Spahr vyloučil Henryho Hazlitta ze svojí skupiny za to, že obhajoval návrat ke zlatu při daleko vyšší ceně (či nižší hmotnosti měnové jednotky).

Dalšími kritiky Brettonwoodu byla rostoucí skupina Friedmanových monetaristů. Ačkoliv monetaristé také viděli finanční krize, které vyvolají fixní směnné kurzy ve světě s rozdílnými stupni peněžní inflace, ke zlatu byli stejně nepřátelší jako jejich Keynesiánští rivalové. Obě skupiny byly oddány nekrytému papírovému standardu. Keynesiánci chtěli mít dolarový standard zakrytý fiktivním listem zlata, zatímco monetaristé chtěli odhodit tuto kamufláž, opustit jakékoliv mezinárodní peníze a jednoduše mít národní papírové měny s volně fluktujícími směnnými kurzy. Stručně řečeno, Friedmanovci byli nakloněni tomu, vzdát se veškerých výhod mezinárodních peněz a vrátit se k mezinárodnímu barteru.

Keynesiánci i Friedmanovci společně tvrdili, že zastánci zlata jsou dinosauri. Zatímco Mises a jeho následovníci měli za to, že zlato tvoří oporu papírovým penězům, Keynesiánci a Friedmanovci tvrdili přesný opak: že to je tvrdý dolar, který dává zlatu jeho hodnotu. Zlato je prý nyní bezcenné jako monetární kov. Oddělte dolar od jeho umělého spojení se zlatem, tvrdili unisono, a uvidíte, že cena zlata spadne na jeho nepeněžní hodnotu, tehdy odhadovanou okolo \$6 za unci.

V záležitostech lidské společnosti nelze provést žádný kontrolovaný laboratorní experiment, ale v roce 1968 a 1971 jsme mu byli tak blízko, jak si to jen lze představit. Existovaly dvě velmi jasné a protikladné predikce: Misesiánská, která tvrdila, že pokud bude dolar od zlata oddělen, tak cena zlata vyjádřená v dolarech vyletí nahoru; a spojeň ekonomický establishment od Friedmana k Samuelsonovi, který tvrdil, že volná cena zlata poklesne z \$35 někam k \$6 za unci.

Údajně věčný Brettonwoodský systém se začal hroutit v roce 1968. Cena zlata na trzích v Londýně a Curichu se šplhala nad \$35 za

unci, zatímco státní pokladna, odhodlaná udržet cenu zlata na \$35, začala rozprodávat svoje zlato, aby docílila poklesu jeho ceny. Jednotlivci v Evropě a v dalších zemích zjistili, že díky této akci mohou v podstatě získat zlaté slitky za \$35 za unci. Jelikož viděli, že dolar má ve skutečnosti daleko nižší a zlato daleko vyšší cenu, tak začali zlato skupovat s neustále rostoucí rychlostí. Nakonec v roce 1968 se Spojené státy dohodly s dalšími zeměmi, že zruší většinu Brettonwoodských dohod a zavedou místo nich ‚dvouvrstvý‘ zlatý systém. Vlády a jejich centrální banky mezi sebou udrží \$35 směnitelnost, ale hermeticky se odříznou od volných trhů se zlatem, na nichž nechají ceny stoupat či klesat, jak jim bude libo. V roce 1971 pak zkolaboval i zbytek Brettonwoodského systému. Země s tvrdou měnou jako Západní Německo nebo Švýcarsko se začaly stále více obávat znehodnocování dolaru, začaly porušovat neformální gentlemenká ujednání a chtěly vyměnit svoje dolary za zlato, jak na to měly právo. Jakmile ale začalo množství Evropských zemí požadovat zlato, které neexistovalo, celý systém nevyhnutelně zkolaboval. Při faktickém vyhlášení národního bankrotu 15. srpna 1971 prezident Nixon roztrhl poslední vazbu, která spojovala dolar se zlatem a ukončil Brettonwoods.

Zlato bylo nakonec od dolaru odděleno ve dvou krocích. Od roku 1968 do 1971 vlády a jejich centrální banky udržovaly poměr \$35 samy mezi sebou a dovolily volně fluktuující soukromý trh se zlatem. Od roku 1971 by opuštěna i fikce \$35.

Jak tedy dopadl tento laboratorní experiment? Navzdory predikcím ekonomického establishmentu cena zlata na volném trhu ani

jedinkrát neklesla pod \$35. Místo toho rostla a po roce 1971 se dostala vysoko nad kdysi zdánlivě absurdně vysoký odhad \$70 za unci.³

Po dramaticky neúspěšném experimentu s fixními směnnými kurzy bez mezinárodních zlatých peněz se svět v létě 1973 dostal do monetaristického ráje národních papírových měn a pohyblivých směnných kurzů. Po dvou desetiletích kurzové volatility, opuštění mezinárodních peněz a – pro mírové období – bezprecedentně vysoké míře inflace, se mezi rozčarovaným ekonomickým establishmentem objevila nostalgie po Brettonwoodu, navzdory všeobecně přiznanému selhání tohoto systému. Člověk by si myslel, že svět jednou unaví potácet se sem a tam mezi rozličnými nevýhodami fixních kurzů s papírovou měnou a plovoucích kurzů s papírovou měnou a navrátí se ke klasickému či ještě lépe 100% zlatému standardu. Bohužel volání po zlatě se dosud všeobecně nezývá.

Dva nezpochybňované články víry byly v roce 1962 vlastní celému ekonomickému establishmentu. Jedním byla permanentní oddanost papíru a pohrdání jakýmikoliv řečmi o zlatém standardu. Druhým bylo nekritické přesvědčení, že Americký bankovní systém, posílený strukturou pojištění vkladů zavedenou federální vládou během Nového

³ V jeden okamžik se cena zlata dostala na \$850 a dnes (rok 1991) se pohybuje v oblasti okolo \$350 za unci. I tato ‚snížená‘ cena je stále desetkrát vyšší, než byl údajně věčný fixní poměr \$35 za unci. Jedním z efektů takto vysoké tržní ceny zlata bylo totální rozpuštění Spahrovy skupiny. Zlato za třicet pět dolarů již není ani legální fikcí; je mrtvé a pohřbené a dnes je možné prohlásit, že nikdo nepropaguje návrat ke zlatu v tomto poměru.

údělu, je pevný jako Gibraltarská skála. Jakákoliv zmínka o tom, že Americký bankovní systém na částečných rezervách by mohl být nezdravý nebo dokonce nebezpečný, byla považována za ještě potřebnější a neandrtálšější než volání po návratu ke zlatému standardu. Opět jak Keynesiánci, tak Friedmanovci stejně nadšeně podporovali federální pojištění vkladů a FDIC (Federal Deposit Insurance Corporation), navzdory údajnému vášnivému lpění na tržní ekonomice bez kontrol, subvencí či garancí u Friedmanovců. Ti z nás, kteří projevovali znepokojení nad bankovníctvím na částečných rezervách, byli tehdy pouze hlasem v pustině.

Zde opět v posledních letech došlo ke drastickým změnám. Nejprve v polovině osmdesátých let zkolabovaly při masivních bankovních runech ‚pojištěné‘ spořicí a úvěrové banky v Ohiu a Marylandu. Pak na konci osmdesátých let se celý S&L (Savings & Loans) systém ocitl v krizi a bylo nutné mu poskytnout výpomoc v řádu stovek miliard dolarů. Problémem nebylo pouze to, že by několik bank poskytlo nesmyslné půjčky, ale run na větší část S&L systému. Výsledkem byl přiznaný bankrot a likvidace federálně řízeného FSLIC (Federal Savings and Loan Insurance Corporation). FSLIC byla pro spořicí a úvěrové banky tím, čím je FDIC pro komerční bankovní systém a pokud se ‚pojištění vkladů‘ FSLIC mohlo ukázat jako beznadějná chiméra, stejně by to mohlo dopadnout s vychvalovaným FDIC. Vskutku finanční tisk byl v té době plný článků, že FDIC by mohla nakrásně zbankrotovat bez přítoku peněz ze státního rozpočtu. Zatímco za ‚bezpečnou‘ úroveň FDIC rezerv vzhledem k ‚pojištěným‘ vkladům se pokládá 1,5%, tento poměr je dnes okolo 0,2% a to je považováno za důvod ke znepokojení.

Důležitá je ovšem změna, která se odehrála v psychologii trhu a veřejnosti. Oproti naivní a nekritické víře včerejška dnes už alespoň každý bere možnost kolapsu FDIC seriózně. V nějakém okamžiku v budoucnosti, možná už při další recesi a další záplavě špatných bankovních úvěrů by mohlo veřejnosti svitnout, že ani 1,5% není příliš bezpečné, a že žádná obdobná úroveň nemůže systém ochránit před neodolatelným holokaustem bankovních runů. V tom okamžiku, navzdory obvyklému falešnému ujišťování a uklidňujícím řečem establishmentu, by se komerční banky mohly ocitnout v obrovské krizi. Autority ve Spojených státech by pak měly na výběr ze dvou pochmurných možností. Jednou možností by bylo nechat celý bankovní systém zkolabovat spolu s většinou vkladů a vkladatelů v tomto systému. Při dnešním stavu americké politiky a její evidentní filosofii ‚too big to fail‘ – je jisté, že by byla donucena přijmout druhou možnost: masivní inflační natištění dostatku hotovosti ke splacení většiny bankovních závazků. Znovuvložení této hotovosti do bankovního systému by vedlo k hyperinflaci a masivnímu útěku od dolaru.

Takový budoucí scénář, dříve zdánlivě nepředstavitelný, se dnes již rýsuje na obzoru. Možná, že takové události povedou ke zvýšenému zájmu o zlato a také o 100% bankovní systém založený na přehodnocených zlatých rezervách.

V určitém smyslu je 100% bankovníctví nyní snadněji dosažitelné, než tomu bylo v roce 1962. Ve své původní eseji jsem navrhoval, aby banky začaly vydávat dluhopisy s rozdílnou dobou splatnosti, které by si mohla veřejnost kupovat a které by sloužily jako produktivní cesta pro skutečné úspory, která by nebyla ani klamná, ani inflační. Místo aby vkladatelé věřili, že mají celkem řekněme 1 miliardu vkladů,

zatímco existuje pouze 100 milionů v rezervách, peníze by byly uspořeny a zapůjčeny bance na určitou dobu, banka by pak mohla tyto úspory zapůjčit na vyšší úrok a splatit je s příslušnou odměnou. Většina lidí se mylně domnívá, že právě toto komerční banky dělají dnes.

Od šedesátých let se ovšem přesně tento systém začal rozšiřovat při prodeji vkladových certifikátů (certificates of deposit – CD). Dnes je nakupování CD zcela obvyklé a vklady na požádání by se daly daleko snadněji přeměnit na CD než před třemi desetiletími. Navíc nárůst vzájemných fondů peněžního trhu (money market mutual funds – MMMF) na konci sedmdesátých let vytvořil další široce užívanou možnost pro využití úspor mimo systém komerčních bank. To je také možnost, jak mohou být úspory využity pro poskytování krátkodobých úvěrů obchodníkům, aniž by vznikaly nové peníze a nastartoval se cyklus boomů a propadů. Institucionálně by byl přechod od frakčního bankovníctví ke 100% rezervám nyní snazší než kdy dříve.

Naneštěstí dnes, kdy by byly podmínky pro 100% zlatý standard příznivější než v několika předchozích desetiletích, se objevil další problém. Při podivném útěku od zlata, charakteristickém pro příliš mnoho ekonomů ve dvacátém století, vznikla některá bizarní schémata pro peněžní reformu a získala si jistou pozornost: aby měl každý svoje „standardní peníze“; aby byly odděleny peníze jakožto účetní jednotka od prostředku směny; aby byly peníze svázané s vládou definovaným komoditním indexem a tak dále.⁴ Je obzvlášť podivné, pokud se ekono-

⁴ Kritika některých schémat viz Murray N. Rothbard, „Aurophobia, Or: Free Banking On What Standard?“, *Review of Austrian Economics* 6, č. 1(1992); a Rothbard, „The Case for a Genuine Gold Dollar“, v Llewellyn H. Rockwell, Jr., ed. *The Gold*

mové, kteří o sobě tvrdí, že jsou obhájci volné tržní ekonomiky, odvracejí od jasného faktu: zlato, tento vzácný a hodnotný kov vždy byl a vždy také bude zdaleka těmi nejlepšími penězi pro lidskou společnost.

Murray N. Rothbard
Las Vegas, Nevada
září 1991

Standard: An Austrian Perspective (Lexington, Mass.: Lexington Books, 1985), str. 1-17.

Důvody pro 100% zlatý dolar

O bhajobou zlatého standardu v dnešní době člověk riskuje, že bude zařazen do jedné kategorie s dinosaury. Když Rooseveltova administrativa v roce 1933 zrušila zlatý standard, velká většina tehdejších ekonomů byla proti tomuto kroku a hájila rychlý návrat ke zlatu. Dnes je naproti tomu zlato považováno za absurdní anachronismus, relikv kmenového fetišu. Zlato má stále určitý respekt v mezinárodním obchodě; jakožto uznávané mezinárodní platidlo má zlato jistou podporu. Ale přestože je mezinárodní obchod důležitý, raději si zvolím daleko obtížnější domácí bojiště a budu argumentovat pro opravdový zlatý standard doma stejně jako v zahraničí. Přesto se nepřipojím ke statečné skupině těch současných obhájců zlatého standardu, která volá po obnovení stavu před rokem 1933. Ačkoliv tehdy existoval lepší peněžní systém, než jaký máme dnes, přesto nebyl, jak se mi snad podaří ukázat, dostatečně dobrý. Do roku 1932 již byl tehdejší zlatý standard tak daleko od ryzosti, tak daleko od toho, čím by mohl a měl být, že jeho slabiny výrazně přispěly k jeho zrušení v roce 1933.

Peníze a svoboda

Ekonomie nemůže sama o sobě ustanovit etický systém, ačkoliv může poskytnout spoustu údajů pro kohokoliv, kdo si takový systém tvoří – a to v určitém smyslu děláme všichni, když se rozhodujeme o politických otázkách. Ekonomové, kteří obhajují nějakou politiku, by

měli tudíž mít dostatek zodpovědnosti a seznámit své posluchače se svou etickou pozicí. Já neváhám prohlásit, že mým politickým cílem je ustavení volného trhu, toho, co bývalo nazýváno *laissez faire*, tak široce a v tak ryzí podobě, jak je to jen možné. Pro zastávání této pozice mám mnoho důvodů, jak ekonomických tak neekonomických, které zde očividně nemohu detailně rozebírat. Ale považuji za důležité zdůraznit, že jedním z mých požadavků na monetární politiku je, aby byla opravdu kompatibilní s volným trhem v tom nejširším a nejúplnějším smyslu. Toto není pouze etický, ale také ekonomický princip; jelikož ekonom, který vidí, jak volný trh úžasně funguje v jiných oblastech, by měl alespoň dlouho váhat, než jeho fungování odmítne ve sféře peněz.

Vím, že to není příliš populární pozice a to dokonce ani v těch nejkonzervativnějších ekonomických kruzích. Například hned v prvním ze série pamfletů, které vydala Obchodní komora Spojených států ‚*The American Competitive Enterprise Economy*‘ se píše: „Penězi je to, co vláda určí.⁵ Panuje téměř všeobecná víra, že peníze nemohou být svobodné; že musí být kontrolované, regulované, manipulované a vytvořené vládou. Mimo striktně ekonomické kritiky, které tento názor podrobím, bychom měli mít na mysli, že peníze jsou v jakékoliv tržní ekonomice nervovým centrem ekonomického systému. Pokud tedy je stát schopen získat nezpochybnitelnou kontrolu nad tímto centrem, bude pak v dominantní pozici nad celým ekonomickým systémem a celou společností. Bude také schopen potichu přerozdělovat bohatství

⁵ Economic Research Department, Chamber of Commerce of the United States, *The Mystery of Money* (Washington, DC.: Chamber of Commerce, 1953), str. 1.

směrem ke svým favorizovaným skupinám, aniž by vzbudil nelibost, která je spojena s daněmi. Stát tomuto porozuměl již v době, kdy dávní králové začali opakovaně znehodnocovat mince.

Dolar: Nezávislé jméno nebo jednotka hmotnosti?

„Pokud jste pro volný trh, tak proč chcete, aby vláda zafixovala cenu zlata?“ a „pokud chcete svázat dolar s komoditou, proč ne s celým košem komodit místo jen se zlatem?“ Tyto otázky lidé často kladou libertariánům, kteří obhajují zlatý standard; ale samotná formulace těchto otázek odhaluje fundamentální neporozumění podstatě peněz a zlatého standardu.

Klíčovým implicitním předpokladem takových otázek – a téměř veškerého současného uvažování o penězích – je to, že ‚dolar‘ je nezávislou entitou. Pokud dolary vskutku mají být věci samy o sobě, aby byly prodávány, kupovány a oceňovány na trhu, pak by jistě bylo pravdou, že ‚zafixování ceny zlata‘ vyjádřené v dolarech by jednoduše bylo vládní intervencí.

Dnes samozřejmě není pochyb o faktu, že dolary jsou nezávislou entitou, stejně jako libry, franky, marky a eskuda. Pokud by to bylo vše a pokud bychom jednoduše přijali fakt této nezávislosti a nepátrali dále, pak bych se připojil k profesorům Miltonu Friedmanovi, Lelandu Yeagerovi a dalším zástupcům Chicagské školy a požadoval uvolnění těchto nezávislých národních měn z pout fixních směnných kurzů arbitrárně stanovených vládami a volně fluktuující trh se zahraničními měnami. Pointou ale je, že já si nemyslím, že by tyto národní měny měly být

nezávislými entitami. A proč by neměly být – to vyplývá ze samé podstaty peněz a tržní ekonomiky.

Tržní ekonomika a systém dělby práce fungují takto: producent vyprodukuje zboží nebo službu, prodá jí za peníze, poté použije peníze k nákupu jiného zboží a služeb, které potřebuje. Představme si hypotetický svět čistého *laissez faire*, kde trhy fungují svobodně a vlády nezasahují do peněžní sféry. Tento systém prodeje zboží za peníze by byl v takovém světě jediným způsobem, jak by jednotlivec mohl přijít k penězům, které potřebuje na nákup zboží či služeb.⁶

Těm obhájčům nezávislých papírových peněz, kteří zároveň obhajují volný trh, bych chtěl položit tuto jednoduchou otázku: „Proč neobhajujete neomezenou svobodu každého jednotlivce vyrábět dolary?“ Pokud jsou dolary opravdu věci samy o sobě, proč je nemůže v principu vyrábět každý, stejně jako pšenici nebo jídlo pro kojence? Je očividné, že na takových penězích je skutečně něco zvláštního. Pokud by totiž měl každý právo tisknout papírové dolary, tak by to také každý dělal a v neomezeném množství. Náklady na tištění jsou totiž zcela zanedbatelné ve srovnání s téměř nekonečně vysokými čísly, které by se daly na tyto papírky natisknout. Celý peněžní systém by se nepochybně naprosto zhroutil. Pokud mají být ‚standardními‘ penězi papírové dolary, tak se všichni shodnou na tom, že vláda musí mít monopol na jejich tvorbu, aby zvyšování jejich množství zůstalo pod kontrolou. A ještě existuje další problém s tiskem papírových dolarů: řetěz od produkce zboží přes ‚nákup‘ peněz k ‚prodeji‘ peněz za jiné zboží, je tím totiž přerušen a

⁶ Člověk by také mohl dostat peníze jako dědictví nebo dar, ale opět onen původní dárce by musel být producentem.

člověk může získat peníze, aniž by před tím něco vyprodukoval. Může pak spotřebovávat, aniž by vyráběl a přivlastňovat si výstupy ekonomiky místo skutečných producentů.

Vládní monopol na tvorbu dolarů ovšem neřeší tento druhý problém. Co může zabránit vládě, aby netvořila peníze a neobohacovala tím sebe a své oblíbené skupiny? Opět někdo může vytvořit peníze, aniž by produkoval a ochudit tím ty, kteří produkovali. Navíc znalost historie nemůže v nikom vzbudit důvěru, že vlády neudělají přesně tohle – a to až do rozsahu hyperinflace a chaotického zničení měny.

Proč se tedy v minulosti relativně volné trhy nemusely bát lidí divoce zakládajících továrny na peníze a tisknoucí peníze v neomezených množstvích? ⁷ Pokud by ‚penězi‘ skutečně byly dolary, libry a franky, pak by to jistě byl problém. Podstatou je ale to, že na volném trhu peníze neznamenají a ani nemohou znamenat jména papírových lístků. Peníze znamenají určitou komoditu, která je a byla využívána i pro nepeněžní účely a která byla během let trhem zvolená jako obzvláště obchodovatelná, aby sloužila jako prostředek směny. Na volném trhu nikdo netiskne dolary, protože *ve skutečnosti na něm neexistují žádné dolary*; existují pouze komodity, jako pšenice, automobily a zlato. Při barteru jsou komodity vyměňovány jedna za druhou a pak jsou postupně nacházeny obzvláště obchodovatelné komodity, které jsou užívány jako prostředek směny. Nakonec, když dosáhne stupně všeobecného užívání jako prostředek směny, se taková komodita stane ‚penězi‘. Nebudu zde popisovat známý, byť fascinující příběh toho, jak bylo na trhu vy-

⁷ Americké „wildcat bank“ netiskly peníze, ale stvrzenky, o nichž se předpokládalo, že jsou *splatné* v penězích. Dále viz poznámka č. 20.

bráno zlato a stříbro poté, co byly zavrženy takové komoditní peníze jako dobytek, sůl nebo železné motyky.⁸ A také nemusím pátrat po těch unikátních vlastnostech zlata a stříbra, díky nimž byly na trhu vybrány – tyto vlastnosti s láskou vyjmenovává každá starší učebnice ekonomie: vysoká obchodovatelnost, trvanlivost, přenosnost, rozpoznatelnost a homogenita. Jako u všech ostatních komodit ‚cena‘ zlata vyjádřená komoditami, které se za něj dají koupit, kolísá se změnami v nabídce a poptávce. Jelikož poptávka po zlatu a stříbru je v poměru s nabídkou vysoká, mají vysokou jednotkovou hodnotu - velmi užitečná vlastnost pro peníze. Tato relativní vzácnost kombinovaná s vysokou trvanlivostí znamená, že roční fluktuace v nabídce jsou velmi malé – další užitečná vlastnost peněžní komodity.

Homogenní komodity jsou na trhu obvykle směňovány po jednotkách hmotnosti a zlato a stříbro nejsou výjimkou. Když někdo směnil měď za zlato a pak zlato za máslo tak prodal x *liber* mědi za y *gramů* zlata, kterým koupil z *liber* másla. Na volném trhu se tudíž peněžní jednotka – neboli jednotka všech účtů – přirozeně vyvine jako jednotka hmotnosti peněžní komodity, například jako stříbrná unce nebo zlatý gram.

V tomto peněžním systému, který by se vyvinul na volném trhu, nemůže nikdo vytvářet peníze jen tak ze vzduchu. Peníze může získat pouze výměnou za zboží či služby. Jedinou výjimkou z tohoto pravidla je těžba zlata, při které se mohou produkovat nové peníze. Ale

⁸ O procesu vzniku peněz na trhu viz klasické vysvětlení Carla Mengera v jeho *Principles of Economics*, přeloženo Jamesem Dingwallem a Bertem F. Hoselitzem (Glencoe, Ill.: Free Press, 1950), str. 257-85.

i zde je potřeba investovat zdroje do nalezení, vytěžení a přepravy obzvláště vzácné komodity a navíc těžaři produktivně přispívají i k množství zlata pro nepeněžní využití.

Předpokládejme tedy, že zlato existuje jako všeobecný prostředek směny na trhu, a že účetní jednotkou je zlatý gram. Jaké by pak byly následky naprosté monetární svobody každého jednotlivce? Co svoboda jednotlivce vydávat své vlastní peníze, která, jak jsme viděli, by byla tak destruktivní ve věku nekrytého papíru? Nejprve si zkusme představit, že peněžní jednotkou je zlatý gram, a že žádná taková matoucí jména jako ‚dolary‘, ‚franky‘, či ‚marky‘ neexistují a nikdy neexistovaly. Pokud bych se v takovém světě rozhodl opustit náročný proces produkce zboží a služeb nebo těžby kovu a peníze si zkusil zkrátka vytisknout, co bych asi tak vytiskl? Mohl bych si vyrobit papírový lístek a vytisknout na něj ‚10 Rothbardů‘. Pak bych mohl prohlásit tento lístek za ‚peníze‘ a zkusit s ním jít nakupovat do obchodu. A jaký by byl nevyhnutelný následek? Očividně mým ‚penězům‘ by nebyla věnována žádná pozornost a byly by oprávněně považovány za arogantní vtip. Totéž by platilo pro papírové lístky tištěné kýmkoliv jiným. A mělo by být jasné, že problém není zkrátka v tom, že o mně slyšelo jen málo lidí. Pokud by se General Motors snažila zaplatit svým dělníkům ničím nekrytými papírovými lístky pojmenovanými ‚50 GM‘, tyto lístky by vzbudily stejný ohlas.

Žádný z těchto lístků by se nestal penězi a všichni by je považovali za bezcenné (možná s výjimkou některých sběratelů kuriozit). A proto by byla na volném trhu naprostá svoboda všech lidí tisknout peníze absolutně neškodná: nikdo by tyto lístky nepřijímal.

Proč nemít volně plovoucí směnné kurzy? Dobrá, mějme volně plovoucí směnné kurzy na volném trhu; ať jsou papírové lístky vydané jednotlivými lidmi vyměňované v libovolném poměru za zlato či mezi sebou. Potíž je, že by k tomuto nikdy nedošlo, protože by se jim nikdy nedostalo všeobecného přijetí, nikdy by se nestaly penězi, a tudíž by se problém směnných kurzů nikdy nevyrovnal.

Na volném trhu by existovaly volně plovoucí směnné kurzy pouze mezi skutečnými komoditními penězi. Konkrétně zlato a stříbro, které historicky byly hlavními komoditními penězi, by pravděpodobně byly opět penězi a směňovaly by se mezi sebou při volně plovoucím kurzu. Rozdílné skupiny a komunity lidí by si pak mohly zvolit ty či ony peníze jako svou účetní jednotku.⁹

⁹ Směnný kurz mezi zlatem a stříbrem by nevyhnutelně byl blízko jejich paritě kupní síly a tento kurz by měl tendenci se vyrovnávat po celém světě. Pro brilantní vysvětlení podstaty geografické kupní síly peněz a teorie parity kupních sil viz. Ludwig von Mises, *The Theory of Money and Credit*, 2. vydání (New Haven: Yale University Press, 1953), str. 170-86. Viz také Chi-Yuen Wu, *An Outline of International Price Theories* (Londýn: Routledge, 1939), str. 233-34.

Jelikož obhajuji volný peněžní trh, tak to, co navrhuji, není ani tak samotný zlatý standard, ale paralelní standardy zlata a stříbra (a případně i jiných komodit, pokud dojde k jejich rozšíření). Tím rozhodně nemám na mysli bimetalismus s arbitrárně zafixovaným směnným poměrem mezi zlatem a stříbrem, ale volně plovoucí směnné kurzy mezi rozdílnými komoditními penězi. Pro názorný příklad toho, jak paralelní standardy v dějinách fungovaly a jak do nich bylo zasahováno viz Luigi Einaudi, „The Theory of Imaginary Money from Charlemagne to the French Revolution, v *Enterprise and Secular Change*“ (Homewood, Ill.: Irwin, 1953), str. 229-61.

Samotná jména, ať už to jsou ‚dolary‘, ‚pesa‘, nebo ‚franky‘ se tudíž na volném trhu nikdy nemohou stát penězi. Kde tedy mají svůj původ a odkud vzaly své právo být nezávislými penězi? Odpovědí je, že *tato jména původně byla vždy označením jednotky hmotnosti peněžní komodity, ať už jí bylo zlato nebo stříbro*. V minulosti to nikdy nebyla pouhá jména, ale jména pro jednotku hmotnosti konkrétní peněžní komodity. Britská libra šterlinků je obzvláště názorným příkladem odvození názvu od hmotnosti, jelikož Britská libra byla původně přesně tím:

Profesor Robert Sabatino Lopez napsal o návratu Evropy k ražbě zlatých mincí (po více než půl tisícileté přestávce) v polovině třináctého století: „Florence, stejně jako další středověké státy, měla jako základ své monetární politiky bimetalismus či trimetalismus... její vláda se věnovala sysifovské práci znovu a znovu přizpůsobovat fixní směnné kurzy mezi mincemi z rozdílných kovů tomu, jak se měnily podmínky na trhu se vzácnými kovy nebo jak byly ty či ony mince znehodnocovány... Naproti tomu Janov, *v souladu s principem omezení státních zásahů* (moje kurzíva), se nesnažil vynucovat fixní kurzy mezi mincemi z odlišných kovů. V zásadě se Janov nesnažil integrovat ražbu mincí ze zlata, stříbra a jiných kovů do jednoho měnového systému, ale umožnil vznik několika nezávislým systémům.“ („Back to Gold, 1251,“ *Economic History Review* (duben 1956): 224).

O výhodách paralelních standardů oproti bimetalismu viz. William Brough, *Open Mints and Free Banking* (New York: Putnam, 1898), a Brough, *The Natural Law of Money* (New York: Putnam, 1894). Brough nazval tento systém „Volným metalismem.“ O příkladu fungování čistě paralelních standardů v současnosti (před rokem 1950) v Saudské Arábii viz. Arthur N. Young, „Saudi Arabian Currency and Finance,“ *Middle East Journal* (léto 1953): 361-80.

librou stříbrných peněz.¹⁰ ‚Dolar‘ má svůj původ ve všeobecném označení pro minci z unce stříbra ražené v šestnáctém století českým hrabětem Šlikem v Jáchymově – německy Joachimsthal, a jméno jeho pověstně kvalitních mincí bylo ‚Joachimsthalers‘, později zkráceně ‚thalers‘, ‚tolary‘, ‚dolary‘. A i po dlouhé době znehodnocování, měnění a manipulací s hmotností drahého kovu, kdy se pojmenování mincí stále více oddělovalo od označení pro jednotku hmotnosti, stále ještě zůstávalo pouto mezi jménem a určitou hmotností kovu až do chvíle, kdy Spojené státy v roce 1933 opustily zlatý standard.

Krátce je nesprávné říkat, že před rokem 1933 byla zafixována cena zlata vyjádřená v dolarech. Naopak dolar byl *definován* jako jednotka hmotnosti přibližně 1/20 unce zlata. Dolar tedy *byl* tímto zlatem o určité váze.¹¹ Peněžní jednotka tudíž vždy byla jednotkou hmotnos-

¹⁰ Fakt, že nikdy neexistovala skutečná mince vyrobená z jedné libry stříbra je irelevantní a neimplikuje, že by libra byla nějakou „imaginární— účetní jednotkou. Libra byla librou stříbrného kovu, nebo množstvím stříbrných mincí, které dohromady obsahovaly libru stříbrného kovu. Srov. Einaudi, „Theory of Imaginary Money“, str. 229-30. Fundamentálním omylem je přikládat příliš velký důraz mincím a nedostatečný kovu, což je, jak jsme viděli, těsně spjata s vládními intervencemi a s dlouhým posunem měnové jednotky od hmotnosti zlata a stříbra k pouhému jménu.

¹¹ Peněžní jednotka není pouhou jednotkou hmotnosti, jako je unce či gram; je to jednotka hmotnosti konkrétní peněžní komodity, jako je zlato. Dolar byl 1/20 unce *zlata*, nikoliv libovolná unce. A zde se také nachází klíčová chyba v ideji peněz složených s více komodit, která je často přehlížena: Stejně, jako nemůžeme nazývat peněžní jednotku ‚uncí‘ či ‚gramem‘ či ‚librou‘ několika rozdílných nebo složených komodit, tak také dolar nemůže být *názvem* pro mnoho rozdílných hmotnos-

ti peněžní komodity a jména, která nyní známe jako nezávislé peníze, byly názvy jednotek hmotnosti.¹²

Ekonomové samozřejmě připouštějí, že naše dnešní peníze mají svůj původ ve zlatě a stříbře, ale mají tendenci nezabývat se příliš tímto procesem a považovat ho za pouhou historickou náhodu, z níž jsme se dnes již šťastně vymanili. Ludwig von Mises ve svém regresním teoremu ovšem ukázal, že peníze v minulosti mohly logicky vzniknout pouze z nepeněžní komodity, která postupně byla zvolena trhem jakožto obecný prostředek směny. Peníze nemohly vzniknout jako pouhé jméno, nemohly být vytvořené vládním dekretem ani žádnou formou společenské smlouvy. Základním důvodem je fakt, že poptávka po penězích v jakýkoliv den X , která spolu s nabídkou peněz určuje kupní sílu peněžní jednotky v tento den, sama závisí na tom, že existovala kupní síla peněz v předcházející den $X-1$. Jelikož každá jiná komodita na trhu je užitečná sama o sobě, peníze (nebo peněžní komodita uvažovaná striktně ve svém *monetárním* použití) je užitečná pouze ke *směně* za jiné zboží a služby. Tudíž na rozdíl od ostatního zboží závisí použitelnost a po-

tí mnoha rozdílných komodit. Peněžní komoditou vybranou na trhu vždy byla konkrétní komodita jako zlato či stříbro, a tudíž peněžní jednotka by se měla skládat pouze z této komodity a nikoliv z nějakého arbitrárně stanoveného koše komodit.

¹² Proto také starší knihy pojednávají o penězích a peněžních standardech často v rámci obecné diskuse o mírách a vahách. Například v Barnardově práci o mezinárodní unifikaci měř a vah je v dodatku diskutován problém unifikace mezinárodní měnové jednotky společně s problémem měření objemu a metrickým systémem. Frederick A. P. Barnard, *The Metric System of Weights and Measures*, rev. vyd. (New York: Columbia College, 1872).

ptávka po penězích na jejich předem existující kupní síle. A protože toto platí pro každý den jejich existence, můžeme logickou regresí dospět k tomu, že nakonec peněžní komodita musela mít i nějakou nepe-
něžní užitečnost v den před tím, než se stala penězi, ve světě barteru.¹³

Chtěl bych ovšem udělat jasno v tom, co *netvrším*. Netvrším, že nekryté peníze, jakmile jednou byly zavedeny na troskách zlata, by nemohly existovat navždy samy o sobě. Naneštěstí takoví ultrametalisté jako J. Laurence Laughlin se mýlí; vskutku, pokud by nekryté peníze nemohly existovat navždy, pak bych se nenamáhal toto psát a požadovat jejich zrušení.

Úpadek od hmotnosti ke jménu

Monopolizace mincovnictví

Debakl let 1931-1933, kdy svět opustil zlatý standard, nebyl náhlým posunem od hmotnosti ve zlatě ke jménu papírku; byl to poslední krok v dlouhém a komplexním procesu. Je důležité, nejen z historických důvodů, ale i pro formování dnešní politiky, analyzovat lo-

¹³ Ludwig von Mises rozvinul svůj důležitý regresní teorém ve své *Theory of Money and Credit*, str. 97-123, a obhájil ho proti kritice Benjamina M. Andersona a Howarda S. Ellise ve svém *Human Action* (New Haven: Yale University Press, 1949), str. 405-08. Viz také Joseph A. Schumpeter, *History of Economic Analysis* (New York: Oxford University Press, 1954), str. 1090. Pro odpověď na tvrzení profesora J. C. Gilberta, že vznik německé *Rentenmark* vyvrací regresní teorém viz Murray N. Rothbard „Toward a Reconstruction of Utility and Welfare Economics“, *On Freedom and Free Enterprise* (Princeton: Van Nostrand, 1956), str. 236.

gické kroky této přeměny. Každá fáze tohoto procesu byla způsobena jiným aktem vládní intervence.

Na trhu nabývají komodity rozličných forem pro svá různá využití a nejinak je tomu i se zlatem a stříbrem. Základní formou zpracovaného zlata je čistý kov, a ingoty či pruty čistého kovu byly používány při velkých transakcích. Pro menší každodenní transakce bylo zlato rozděleno do malých kousků, mincí, a pro zabránění otěru používáno ve slitině s jinými kovy (s nimiž se počítalo v celkové váze). Měli bychom porozumět tomu, že zlato bylo penězi ve všech svých formách, jelikož se směňovalo podle hmotnosti. Zlatý ornament je penězi a mohl by být používán při směně, ale není zkrátka ve vhodné formě a byl by pravděpodobně roztaven před tím, než by byl použit jako peníze. Dokonce i váčky zlatého prachu by mohly být užívány při směně (a v těžebních městech také byly používány). Samozřejmě jsou zapotřebí určité zdroje k přeměně zlata z jedné formy do druhé, a tudíž by na trhu existovala tendence k tomu, že mince by měly oproti ekvivalentní váze čistého kovu jistou prémii, jelikož obecně je nákladnější vyrobit z čistého kovu minci než tuto minci roztavit nazpátek.

První klíčovou intervencí vlády do trhu s penězi byla povinná monopolizace mincovnictví – procesu transformace kovu na mince. Údajným důvodem pro socializaci mincovnictví bylo to, že soukromé mincovny podváděly veřejnost ohledně kvality a obsahu drahého kovu ve svých mincích. Tento argument zní obzvláště falešně, pokud prozkoumáme dlouhou historii vládního znehodnocování mincí a peněžního standardu. Mimo to s jistotou víme, že soukromé podnikání je schopné nás zásobovat téměř nekonečným množstvím zboží, které vyžaduje velmi přesné dodržování standardů. Přesto nikdo nepožaduje

znárodnění strojího nebo elektronického průmyslu jen z toho důvodu, aby bylo zajištěno dodržování těchto standardů.

A nikdo nechce zrušit veškeré smlouvy jen z toho důvodu, že někteří lidé se mohli při jejich uzavírání dopustit podvodu. Patříčnou ochranou proti podvodu je obecný zákon chránící vlastnická práva.¹⁴

¹⁴ Na volném trhu budou lidé také pravděpodobně hlídat své mince a testovat jejich hmotnost a ryzost – jako to dělají s měnovým kovem – nebo budou používat mince těch soukromých mincoven, které budou mít pověst pro svoji poctivost a efektivitu. Dokonce i ve vrcholných dnech zlatého standardu existovalo jen málo spisovatelů, kteří byli ochotni vymanit se ze společenského zvyku popírání proveditelnosti soukromého mincovnictví.

Pozoruhodnou výjimkou byl Herbert Spencer, *Social Statics* (New York: Appleton, 1890), str. 488-89. Francouzský ekonom Paul Leroy-Beaulieu byl také pro soukromé mincovnictví. Viz Charles A. Conant, *The Principles of Money and Banking* (New York: Harper, 1905), díl 1., str. 127-28. Viz také Leonard E. Read, *Government-An Ideal Concept* (Irvington-on-Hudson, NY: Foundation for Economic Education, 1954), str. 82. V současnosti profesor Milton Friedman, ačkoliv nechová ke zlatému standardu žádné sympatie, pozoruhodně vyslovil na soukromé mincovnictví tentýž názor v *A Program for Monetary Stability* (New York: Fordham University Press, 1960), str. 5.

Pro historické příklady úspěšného soukromého mincovnictví viz. B. W. Barnard, „The Use of Private Tokens for Money in the United States,“ *Quarterly Journal of Economics* (1916-47): 617-26; Conant, díl 1, str. 127-32; Lysander Spooner, *A Letter to Grover Cleveland* (Boston: Tucker, 1886), str. 69; a J. Laurence Laughlin, *A New Exposition of Money, Credit and Prices* (Chicago: University of Chicago Press, 1931), díl. 1, str. 47-51.

Jako argument proti soukromé ražbě mincí se občas uvádí to, že peníze fungují podle vlastního mystického zákona – Greshamova zákona – kdy na rozdíl od ostatních konkurenčních odvětví, v nichž dobré zboží vytlačuje z trhu špatné, tak „špatné peníze vytlačují dobré“.¹⁵ Mises ovšem brilantně ukázal, že tato formulace Greshamova zákona je dezinterpretací, a že tento zákon je specifickým případem obvyklého následku vládní cenové kontroly: v tomto případě vlády uměle zafixují směnný kurz mezi dvěma druhy peněz, což způsobí nedostatek uměle podhodnocených peněz a nadbytek uměle nadhodnocených peněz. Greshamův zákon tudíž popisuje zákonitý výsledek státní intervence a nikoliv působení volného trhu.¹⁶

Znárodnění mincovnictví poškozuje trh a peněžní systém v mnoha ohledech. Vládní monopol v mincovnictví se vyznačuje stejnými chybami, neefektivitou a tyranii nad spotřebitelem jako každý jiný monopolní podnik. Jelikož mince jsou vhodnou peněžní formou pro každodenní transakce, státní rozhodnutí o tom, jaké denominace se budou razit, bude pro spotřebitele znamenat ztrátu užitku a rozmanitost

¹⁵ Viz Jevonsova kritika Spencera v jeho *Money and the Mechanism of Exchange*, 15. vydání (Londýn: Kegan Paul, 1905), str. 63-66.

¹⁶ Viz Mises, *Human Action*, str. 432, 447, 754. Mises v tomto předešel na přelomu století William Brough: „Efektivnější peníze vždy z oběhu vytlačí méně efektivní, pokud je jednotlivcům, kteří je používají, ponechána volnost jednání. Pouze v případě, kdy jsou špatné peníze podrženy státem a vyhlášeny zákonným platidlem, tak mohou vytlačit z oběhu dobré.“ (*Open Mints and Free Banking*, str. 35-36)

trhu bude nahrazena nařízenou uniformitou. Také tím začne dlouhý a škodlivý posun od důrazu na hmotnost k důrazu na jméno. Při soukromé ražbě peněz by pravděpodobně existovalo množství denominací odpovídající nejrozšířenějším potřebám spotřebitelů. Soukromé cejchy by garantovaly ryzost a mince by se pak navzájem směňovaly podle hmotnosti drahého kovu. Pokud ale vláda nařídí jen několik určitých denominací, pak lidé začnou hmotnost mincí zanedbávat (za tu jim ‚ručí‘ vláda) a více se soustředí na jejich označení. Například v Evropě trval po staletí problém, co dělat se starými opotřebovanými mincemi. Pokud se třiceti-gramová mince časem ošoupala na řekněme pětadvacet gramů, nejjednodušším řešením by bylo, aby byla přijímána za tuto sníženou hodnotu. Fakt, že sám stát vyrazil tuto minci se zárukou, že obsahuje 30 gramů vzácného kovu, ovšem jaksi představoval výraznou bariéru tomuto jednoduchému řešení. Navíc státy prováděly znehodnocování peněz často tím způsobem, že nařídili, že staré i nové peníze musí být přijímány za svou nominální hodnotu. Greshamův zákon pak způsobil, že dobré peníze byly hromaděny a v oběhu zůstaly jenom špatné.¹⁷

Královské znaky na mincích také postupně přesunuly důraz od hmotnosti k mystice státní ‚suverenity‘. Po mnoho století nebylo pova-

¹⁷ Mincovní monopol také umožnil státu účtovat si monopolní ceny („seigniorage“) za své mincovní služby, což bylo zvláštním břemenem při přeměně kovu na mince. V pozdějších letech stát naopak mincovnictví subvencoval a bezplatné mincovnictví přehnaně stimulovalo přeměnu kovu na mince. Někteří ze současných příznivců zlatého standardu bohužel zastávají také subvence bezplatnému mincovnictví. Kdyby bylo mincovnictví ryze soukromé, firmy by si samozřejmě účtovaly poplatek přibližně pokrývající náklady na výrobu mincí (takový poplatek je znám jako „brassage“).

žováno za žádný problém, pokud v zemi obíhaly zlaté a stříbrné mince se zahraniční ražbou. Peněžní nacionalismus byl teprve v plenkách. V první polovině devatenáctého století se ve Spojených státech používaly téměř výhradně zahraniční mince. Postupně ale byly zahraniční mince zakazovány a jméno peněžní jednotky národního státu se stalo daleko významnějším.

Znehodnocování během staletí velice podemlelo důvěru v peníze jakožto jednotku hmotnosti. Jakýkoliv hmotnostní standard má smysl pouze tehdy, když je nastálo zafixovaný. Mezinárodní gram vždy musí zůstat mezinárodním gramem. Ale při zneužívání svého mincovního monopolu začali vládcí států s balamucením ohledně standardní peněžní hmotnosti ke svému vlastnímu prospěchu. Pokud bych měl použít analogii, tak bych přirovnal stát k obřím skladišti, kam jeho klienti uložili mnoho liber mědi, stříbra či jiných peněžních komodit a v okamžiku, kdy si přišli klienti do skladiště svůj majetek vyzvednout, tak jim skladník oznámil, že od teď má libra pouze 12 a nikoliv 16 uncí, vydal jim jen tři čtvrtiny jejich mědi a zbytek si nechal pro sebe. Je asi zbytečné poukazovat na to, že kdyby toto provedla soukromá společnost, tak by okamžitě byla stíhaná za kriminální delikt.¹⁸

¹⁸ Mimo mincovního monopolu bylo dalším klíčovým nástrojem vládní kontroly nad penězi zavedení zákonného platidla. Takový zákon je přinejlepším zbytečný a v ostatních případech přímo škodlivý. Jak poznamenal William Brough: „Není žádný důvod mít speciální zákon nutící lidi přijímat peníze stejně jako není důvod je nutit přijímat obilí či bavlnu. Common law je při vynucování smluv zcela dostatečný v prvním případě jako v tom druhém.“ (*The Natural Law of Money*, str. 135). Tutéž pozici zastává T. H. Farrer, *Studies in Currency, 1898* (London: Macmillan, 1898), str. 42.

Podpora bankovní inflace

Přirozenou tendencí státu je podpora inflace. Toto tvrzení pravděpodobně šokuje ty, kteří si zvykli dívat se na stát jako na kolegium celého národa horlivě rozšiřující všeobecný blahobyt, nicméně já si myslím, že je pravdivé. Důvod se mi zdá zřejmý. Jak jsem zmínil dříve, cestou k získání peněz na trhu je produkce užitečného zboží a služeb. Vytváření peněz, aniž by člověk produkoval – padělání – je mnohem méně nákladnou metodou než produkce, a pro stát, který má monopol na vytváření peněz (uděluje výsadu vytvářet peníze), tedy toto představuje snadný způsob, jak poskytnout výhody svým favorizovaným skupinám.¹⁹ A tato možnost je svůdnější a méně nápadnou než daně, které často provokují otevřenou opozici.

Vytváření peněz naopak poskytuje evidentní výhody těm, kteří je vytváří a kteří se k nim dostanou mezi prvními, zatímco ztráty uvalené na zbytek společnosti zůstávají povrchnímu pozorovateli skryty. Samotná tato tendence státu by měla být varováním pro všechny ekono-

¹⁹ Toto logicky vyplývá z brilantního rozlišení Franze Oppenheimera mezi dvěma základními cestami k získání bohatství: produkce a směna, které nazval „ekonomickými prostředky“; a uchvácení či konfiskace, které nazval „politickými prostředky“. Inflace, kterou já definuji jako vytváření peněz (tedy jako vytváření peněžních substitutů, které nejsou 100% kryty měnovým kovem) je tudíž jedním z hlavních politických prostředků. Oppenheimer definuje stát jakožto organizaci politických prostředků. (*The State* (New York: Vanguard Press, 1926), str. 24.).

my a spisovatele, kteří právě od vlády chtějí, aby vydávala a stabilizovala zásobu papírových peněz.

Dokud byly země na kovovém standardu, byly bankovky a vládní papír vydávány jako směnitelné za kovové mince. Byly to peněžní substituty, v zásadě skladní listy na zlato, které mohlo být vyvednuto na požádání. Brzy ovšem bylo vydáno více těchto listů, než bylo zlata na skladě a tudíž došlo k přímému vytváření peněz. Vlády se snažily, seč mohly, aby podpořily a rozšířily používání bankovního a vládního papíru a odradily lidi od používání samotného zlata. Každá jednotlivá banka má dvě veliké překážky při vytváření peněz: požadavek na vyplacení klienty jiných bank nebo těmi, kdo chtějí používat standardní peníze a krizi důvěry v banku, která způsobuje ‚run‘. Vlády soustavně působily tak, aby oslabily tato omezení, která by byla velmi těsná v systému ‚svobodného bankovníctví‘ – systému, kde banky mohou dělat cokoliv, dokud dokáží promptně dostát svým závazkům a vyplatit kovovou hotovost. Státy vytvořily centrální banku, která umožnila všem bankám v zemi provádět inflaci současně. Neustále ujišťují banky, že je nenechají padnout, ať už pomocí doktríny, že centrální banka musí být ‚věřitelem poslední instance‘, nebo, jako tomu bylo v Americe, jednoduše ‚odložením plateb v kovových mincích‘, tedy umožněním bankám pokračovat v činnosti, ačkoliv tyto nebyly schopny dostát svým smluvním závazkům.²⁰

²⁰ Panuje obecný mýtus, že excesy „wildcat banks“ v Americe byly důsledkem svobodného bankovníctví. Ve skutečnosti daleko závažnější příčinou byla tradice, která se zrodila v roce 1814 a která pokračovala během každé ekonomické krize od té doby, kdy státy umožňovaly bankám pokračování v činnosti, ačkoliv tyto nebyly schopné splatit své závazky kovem.

Dalším nástrojem, užívaným během let, byla soustavná přesvědčovací kampaň, aby veřejnost nepoužívala při svých každodenních transakcích fyzický kov. To bylo vysmíváno jako anachronismus nevhodný do moderního světa. Venkovský křupan, který nevěří papírovým bankovkám, se stal obecným terčem posměchu. Tímto způsobem bylo

Je také rozšířeným mýtem, že centrální banky byly zavedeny proto, aby *omezily* inflaci prováděnou komerčními bankami. Druhá Banka Spojených států byla naopak v roce 1817 ustavena jako inflacionistická úlitba pro státem kartelizované banky, jimž bylo umožněno pokračovat v činnosti aniž by od roku 1814 byly schopny vyplácet své závazky kovem. Byla to chabá náhražka oproti návratu k platbám kovem. Na toto v té době oprávněně poukazovali takoví stoupeníci tvrdých peněz, jakými byli Daniel Webster a John Randolph z Roanoke.

Senátor William H. Wells, federalista z Delaware prohlásil, že Bankovní zákon měl „napravit chorobu naší měny zabráněním v nadměrném vydávání bankovního papíru, leč přinesl nám totéž zlo, které není ničím jiným než továrnou na papír.“ *Annals of Congress*, 14 Cong., 1 Sess., 1. březen, 1816, str. 267-70. Také viz *ibid.*, str. 1066, 1091, 1110.

Co se týče Federálního Rezervního Systému, hlavním argumentem pro jeho zavedení bylo to, že učiní peněžní zásobu „elastičtější“ a centralizuje bankovní rezervy a tudíž je učiní „efektivnějšími“, i.e. umožní větší inflaci. Navíc při jeho zavedení byly požadavky na povinné rezervy přímo sníženy. Srovnej C. A. Phillips, T. F. McManus a R. W. Nelson, *Banking and the Business Cycle* (New York: Macmillan, 1937), str 21. Viz také O. K. Burrell, „The Coming Crisis in External Convertibility in U. S. Gold, *Commercial and Financial Chronicle* (23 duben, 1959): 5.

Souhrn historických argumentů pro svobodné či centrální bankovníctví viz Vera C. Smith, *The Rationale of Central Banking* (London: King, 1936).

zlato stále více soustřeďováno v bankovních trezorech a užíváno hlavně při velkých transakcích. To potom bylo jedním z důvodů, proč se šlo zlata tak snadno zbavit během Velké deprese, jelikož veřejnost mohla být přesvědčena, že jedinými postiženými bude několik sobeckých, asociálních a určitě nevlasteneckých boháčů hromadících zlato. Ve skutečnosti již od paniky roku 1819 se rozšířila představa, že někdo, kdo se snaží vyměnit svou bankovku za kovové mince či vybrat peníze ze svého účtu, tedy vyzvednout si svůj vlastní majetek, je rozvraceč, co se snaží zruinovat banky a celou ekonomiku; a ve třicátých letech pak bylo snadné denunciovat držitele zlata doslova jako zrádce národa.²¹

²¹ Během paniky 1819 napsal ekonom Condy Raguet, senátor z Filadelfie, udivenému Davidu Ricardovi: „Ve svém dopise píšete, že shledáváte obtížným pochopit, proč osoba, která má právo požadovat od banky kovové mince výměnou za bankovky, tak dlouho váhá toto právo uplatnit. Toto se bezpochyby může zdát paradoxní někomu, kdo žije v zemi, kde bylo potřeba parlamentního zákona k ochraně bank, ale tuto záhadu lze jednoduše vysvětlit. U nás celá populace je buď podílníky bank, nebo je u bank zadlužená... Nezávislý člověk, který není ani podílníkem ani dlužníkem, a který by si troufnul nutit banky ke splnění jejich závazků by byl pronásledován jako veřejný nepřítel...“ Raguet Ricardovi, 18. dubna, 1821, v David Ricardo, *Minor Papers on the Currency Question, 1809-23*, ed. Jacob Hollander (Baltimore, Maryland: The Johns Hopkins Press, 1932), str. 199-201.

Například v roce 1931 prezident Hoover spustil kampaň proti ‚zrádnému hromadění‘. Tato kampaň se skládala z Citizens' Reconstruction Organization, vedené plukovníkem Frankem Knoxem z Chicaga. A Jesse Jones podává svědectví o tom, že během bankovní krize na počátku roku 1933 Hoover vážně zvažoval obnovení zapomenutého válečného zákona, který činil z hromadění zlata trestný čin. Jesse H. Jones a Edward Angly, *Fifty Billion Dollars* (New York: Macmillan, 1951), str. 18. Mělo by být také poznamenáno, že údajné trvání Hooverovy administrativy na zachování zlatého standardu je z větší části mýtus. Jak náměstek Hooverova mi-

A tak zavedením centrálního bankovníctví, pozdržením plateb v kovových mincích a podporou posunu od zlata k papíru a bankovním vkladům při každodenních transakcích, vlády podporovaly inflaci a neustálé zvyšování poměru mezi množstvím peněžních substitutů a množstvím zlata (poměrem mezi závazky na požádání splatnými ve zlatě ke skutečně existujícímu zlatu). Ve třicátých letech byl tehdejší zlatý standard - vratký zlatý základ podporující neustále rostoucí pyramidu peněžních nároků - připraven ke kolapsu při první vážnější depresi či vlně bankovních runů.²²

100% zlaté bankovníctví

Nyní se dostáváme ke kardinálnímu rozdílu mezi mnou a většinou těch ekonomů, kteří dnes podporují návrat ke zlatému standardu. Tito ekonomové, reprezentovaní profesorem Waltherem E. Spahrem a

nistra financí hrdě prohlásil: „Opuštění zlata nemůže být přičítáno pouze Franklinu Rooseveltovi. O tom bylo rozhodnuto již Ogdenem Millsem, ministrem financí, a mnou, jeho náměstkem, dlouho před tím, než se Franklin Roosevelt dostal do úřadu.“ Arthur A. Ballantine, v *New YorkHerald-Tribune*, 5. květen, 1958, str. 18.

²² V současnosti je nejhorším příkladem vládní výpomoci bankám velice populární ručení za vklady – což znamená, že banky mají neomezenou záruku vlády, že je ochrání při jakékoliv platební krizi. Výsledkem je, že téměř všechna přirozená tržní omezení inflaci byla zničena. Pokud jsou banky takto ochraňovány vládou proti ztrátám, tak v jakém rozsahu se ještě jedná o soukromé instituce?

jeho kolegy v Národním výboru ekonomů pro měnovou politiku, v zásadě věří, že zlatý standard, jak existoval před rokem 1933, byl dobrou a životaschopnou institucí, a že opuštění zlata v roce 1933 byl jednorázový a svévolný čin, který stačí pouze zrušit, aby se náš peněžní systém znovu dostal na zdravé základy. Já naproti tomu vidím rok 1933 jako poslední článek celého řetězu nešťastných rozhodnutí; zdá se mi jasné, že zlatý standard byl ve dvacátých letech už natolik narušený, že byl každým okamžikem připravený zkolabovat. Návrat k takovému zlatému standardu by pouze vydláždil cestu pro další kolaps – a obávám se, že po něm by už zlato další šanci nedostalo. Ačkoliv by přechodné období bylo obtížnější, tak pro zlato, stejně jako pro dlouhodobě zdraví ekonomiky by bylo lepší, kdybychom se vrátili k daleko silnějšímu a životaschopnějšímu zlatému standardu, než byl ten, který jsme ztratili.

Troufnu si předpokládat, že moji čtenáři byli dostatečně vystaveni učení Chicagské školy, aby nebyli šokováni ideou bankovníctví na 100% rezervách. Toto téma si samozřejmě zaslouží daleko více prostoru, než mu budu věnovat zde. V tomto eseji chci hlavně zdůraznit, že můj vztah ke 100% bankovníctví se výrazně liší od postoje Chicagské školy. Chicagská skupina vidí ve 100% peněžích hlavně techniku, která by vláda a její centrální banka mohla přímo manipulovat s peněžní zásobou, aniž by jí omezovaly zpoždění a zádrhele v bankovním systému. Můj důvod pro podporu 100% bankovníctví míří daleko

blíže k srdci celého systému volného trhu a majetkových práv.²³ Podle mého názoru je vydávání slibů zaplatit na požádání v rozsahu větším, než je množství zboží v rezervě, jednoduše podvodem a mělo by tak být bráno i právním systémem. Jelikož to znamená, že banka vydává ‚falešné‘ skladní listy – například skladní listy na unce zlata, které ve skutečnosti ve svém trezoru nemá. Toto je legalizovaný podvod; toto je tvorba peněz bez nutnosti něco vyprodukovat. Já věřím, že bankovníctví na částečných rezervách je zkázou jak pro morálku, tak pro základní instituce tržní ekonomiky.

Je mi známo mnoho argumentů ve prospěch částečných rezerv. Existuje názor, že toto je jednoduše ekonomické: Banky začnou se 100% rezervami, pak si ale mazaně a bystře všimly, že pouze určitá část těchto závazků splatných na požádání po nich bude pravděpodobně vyžadována, takže se jim zdálo bezpečné buď půjčit zlato, nebo vydat více skladních listů (ať už ve formě bankovek, nebo vkladů na požádání) na zlato a rozpůjčovat tyto. Bankám je zde připisován charakter mazaného podnikatele, který využívá ziskové příležitosti. Stejně mazaně si ale počíná defraudant, který vezme peníze ze společnosti, aby je investoval do nějaké spekulace. Stejně jako bankéř, také on vidí příležitost, jak vydělat na majetku *někoho jiného*.

Řekněme, že defraudant zcela vážně zamýšlí vrátit svou ‚půjčku‘ před tím, než přijde auditor překontrolovat firemní účty, a že se mu to

²³ Dalším velmi důležitým rozdílem samozřejmě je ten, že já obhajuji 100% rezervy ve zlatě či stříbře oproti 100% papírovému standardu Chicagské školy. Stoprocentní zlato neučiní peněžní systém snadněji ovladatelným vládou, ale právě naopak vyloučí jakoukoliv vládní intervenci.

podatři. Je pak pravdou, že nikdo netratil a všichni získali? Já bych s tím nesouhlasil; stala se krádež a krádež by měla být trestána a nikoliv přehlížena. Povšimněme si, že obhájci bank předpokládají, že se stalo něco špatného pouze tehdy, když se lidé rozhodnou vyzvednout si svůj majetek a zjistí, že tam není. Já mám ale za to, že něco špatného – krádež – se stala už tehdy, kdy defraudant vzal peníze, a nikoliv až v době, kdy se na jeho ‚půjčku‘ přijde z důvodu, že o peníze v nějaké riskantní spekulaci přišel.²⁴

Další argument zní takto: Fakt, že bankovní vklady jsou splatné na požádání, je pouhou náhodou a ve skutečnosti se jedná o úvěrovou transakci. Vkladatelé jednoduše půjčují peníze bance, která působí jako jejich sprostředkovatel a směřuje tyto peníze k výrobním firmám. A proč omezovat produktivní úvěr? Mises ovšem ukázal klíčovou odlišnost mezi *úvěrovou transakcí* a *nárokovou transakcí*; poskytnout půjčku vždy znamená vzdát se současného zboží (peněz) ve prospěch nákupu *budoucího zboží*. Věřitel se vzdává současného zboží výměnou za dlužní úpis na zboží, které k němu dorazí až v budoucnu. Ale nárok – a bankovky nebo vklady na požádání jsou nárokem na peníze – neznamena, že by se jeho držitel vzdával jakékoliv části současného zboží. Právě naopak, držitel bankovek nebo vkladů na požádání si ponechává své peníze (současné zboží) jelikož má na ně nárok, má

²⁴ Chtěl bych zde zcela jasně říci, že neobviňuji dnešní bankéře z vědomého podvodu či zpronevěry; bankovní instituce se stala tak posvátnou a uctívanou, že můžeme pouze říci, že umožňuje provádět legalizovaný podvod, aniž by si to většina bankéřů uvědomovala. Co se týče se původního zlatníka, který s touto praktikou začal, myslím, že náš úsudek o něm by byl daleko přísnější.

skladní list, který si může kdykoliv nechat proplatit.²⁵ Toto je jádrem problému a toto je také důvod, proč banky na částečných rezervách vytváří nové peníze, zatímco jiné úvěrové instituce nikoliv – skladní listy nebo nároky vyplatit peníze na požádání totiž na trhu fungují jako plnohodnotný ekvivalent opravdových standardních peněz.

Těm, kteří trvají na tom, že většina bankovních vkladů na požádání jsou skutečně uspořené fondy dobrovolně přenechané bankám, aby je pro střadatele investovaly, a nejsou to tedy peněžní rezervy, které pro vkladatele fungují v principu stejně, jako hotovost v jeho peněžence, bych adresoval tuto výzvu: Pokud je to co říkáte pravdou, proč potom nezměnit bankovní strukturu tak, aby se tyto vklady změnily na dluhopisy s rozličnými dobami splatnosti? Posun od nekrytých vkladů k dluhopisům by samozřejmě znamenal enormní pokles peněžní zásoby, ale pokud vklady na požádání skutečně slouží jako určitá forma úvěru, pak by vkladatelé neměli nic namítat a my, teoretikové 100% rezerv, bychom

²⁵ Dnes je obvyklé považovat přijetí vkladů, které mohou být kdykoliv vybrány prostřednictvím šeku, za typ úvěrové transakce a z právního hlediska je to samozřejmě v současnosti ospravedlněno. Ekonomicky se ovšem nejedná o druh úvěrové transakce. Pokud úvěr v ekonomickém smyslu znamená výměnu současného zboží a služeb za budoucí zboží a služby, lze těžko tuto transakci považovat za druh úvěru. Ten, kdo si uloží sumu peněz a dostane výměnou za ni nárok kdykoliv na tyto peníze převoditelný, který mu navíc poskytuje tutéž službu, jako samotné peníze, k nimž se vztahuje, nevyměnil žádné současné zboží za zboží budoucí. Nárok, který obdržel při svém vkladu, pro něj také představuje současné zboží. Uložením peněz se žádným způsobem nevzdal současného disponování s užitkem, který představují. Mises, *The Theory of Money and Credit*, str. 268. Já tedy požaduji změnu právního rámce takovým způsobem, aby odpovídal ekonomické realitě.

byli spokojeni. Nákup dluhopisů je navíc skutečným uspořením a investicí existujících peněz oproti nezdravému zvyšování peněžní zásoby.²⁶

Navrhují tedy, aby zákony byly změněny tak, aby jednaly s bankovkami i vklady na požádání jako s tím, co v ekonomickém životě skutečně představují: jako s kdykoliv nárokovatelnými skladními listy na standardní peníze – krátce řečeno, aby jejich držitelé byli uznáni za zákonné vlastníky zlata (či v dnešním světě papíru) v bankovních trezorech. Vklad na požádání, který nyní zákon považuje za dluh, by měl být považován za úschovu.²⁷ Ve vztahu k obecným právním principům by

²⁶ Profesor Beckhart nás upozornil na dlouhodobou a úspěšnou praxi Švýcarských bank, které vydávají dluhopisy s rozdílnou dobou splatnosti. Zatímco Beckhart zvažuje dluhopisy pouze pro dlouhodobé půjčky, já nevidím důvod, proč by banky nemohly vydávat i krátkodobé dluhopisy. Pokud obchod vyžaduje krátkodobé úvěry, pak je může financovat při soutěži se všemi ostatními na trhu dobrovolně uspořených fondů. Proč dávat trhu krátkodobých úvěrů speciální privilegium a subvenci vytvářením peněz? Benjamin H. Beckhart, „To Finance Term Loans“, *New York Times*, 31 květen, 1960.

²⁷ *Úschova* by mohla být definována jako převod osobního majetku jiné osobě se souhlasem, že tento majetek bude navrácen poté, co bude dokončen jistý záměr... Při prodeji se vzdáváme obojího: oprávnění s věcí nakládat i jejího držení. Při úschově se pouze dočasně vzdáváme držení zboží. Robert O. Sklar a Benjamin W. Palmer, *Business Law* (New York: McGraw-Hill, 1942), str. 361.

Nussbaum tvrdí, aniž by se snažil dokazovat: „Pouze v širším a netechnickém smyslu lze považovat vztah banky a vkladatele za uložení majetku. Není to svěření ani úschova. *Opačný pohled by na bankovníctví uvalil neúnosné břemeno.*“ (moje kurzíva). Pokud je ale takové bankovníctví nesprávné, pak je to přesně ten druh břemena, který by měl být uvalen. Toto je příklad, co se stane s právem, když je

to nebyla radikální změna, jelikož skladní listy jsou zákonem brány jako úschova již dnes. Banky by ve vztahu k vkladům na požádání byly zkrátka pokládány za peněžní sklady.²⁸

hledání principu spravedlnosti nahrazeno pragmatickým zvažováním ‚veřejného zájmu‘. Arthur Nussbaum, *Money in the Law, National and International* (Brooklyn, N.Y.: Foundation Press, 1950), str. 105.

²⁸ O skladních listech jakožto úschově srovnej: William H. Spencer, *Casebook of Law and Business* (New York: McGraw-Hill, 1939), str. 661.

Možná patřičný právní systém by také měl pokládat veškeré ‚obecné skladní listy‘ (které dovolují skladu vrátit vkladateli jakékoliv homogenní zboží) jako ‚specifické skladní listy‘, které, stejně jako nákladní listy, zaručují vlastnické právo k specifickému deponovanému objektu.

Jevons při rozpoznání nadřazenosti specifických skladních listů a jejich vztahu k penězům prohlásil: „Tím nejspokojivějším druhem zavazujícího dokumentu ... jsou nákladní listy, zástavní lístky, skladní listy či certifikáty, které zaručují vlastnictví konkrétního objektu. Důležité totiž je, že se *nedají vydávat ve větším rozsahu, než na zboží, které je skutečně uskladněno, jinak jde o jasný podvod.* (moje kurzíva). Jejich vydavatel tedy musí jednat čistě jen jako skladník a jelikož uložená věc může být nárokována kdykoliv, nemůže nikdy legálně dovolit, aby opustila jeho opatrování, dokud nebude vydána zpět svému vlastníkov... V současnosti byl zaveden lepší systém (než obecné skladní listy), a každý konkrétní díl železa byl označen a uložen na určitý konkrétní list. Rozdíl se to zdá být jen malý, ale jinak se otevírá cesta k laxnímu plnění smluv... Navíc (s obecnými skladními listy) bylo možné vytvořit fiktivní zásoby komodity, tedy přimět lidi věřit, že existují zásoby, které ve skutečnosti neexistují... Bývalo obecným zákonným pravidlem, že vystavení listu na zboží, které neexistuje, je neplatné.“ (*Money and the Mechanism of Exchange*, str. 206-12; viz také str. 221).

Profesor Spahr pro ospravedlnění částečných rezerv často používá analogii s mostem. Konstruktor mostu odhaduje, kolik lidí v průměru po mostě přejde, a dimenzuje most na toto zatížení. Nesnaží se postavit most, který by vydržel nápor, kdyby se všichni lidé ve městě rozhodli na něj vkročit současně. Nejkritičtější chybou této analogie je ovšem to, že obyvatelé města nemají právní nárok vstoupit na most kdykoliv se jim zachce. (Toto je ještě jasnější v případě, kdy majitelem mostu je soukromá firma.) Pokud hrozí poškození mostu, tak odpovědné autority mohou omezit provoz nebo zakázat vstup na most aniž by tím porušily práva obyvatel. Na druhé straně majitelé vkladů na požádání mají zcela jistě právní nárok vyzvednout si svůj majetek kdykoliv budou chtít. Tyto nároky tedy musí být podvodem, jelikož banka by je všechny najednou nikdy nemohla uspokojit.²⁹

Těm, kteří chtějí dolar navázaný na zlato, ale byli by spokojeni se standardem, jak existoval před rokem 1933, můžeme citovat analýzu Amasy Walkera, jednoho z velkých Amerických ekonomů devatenáctého století: „Nakolik jsou kovové mince drženy pro vyplacení těchto bankovek, je tento druh měny skutečně konvertibilní a ekvivalentní k penězům; nakolik ale úvěrový prvek přesahuje kov, jedná se o pouhý

²⁹ Banka, která selže, tudíž není pouze podnikem, jehož odhad budoucnosti se ukázal být chybným. Je podnikem, jehož zrazení důvěry bylo veřejně odhaleno. Navíc pravidlem v každém podnikání je přizpůsobovat časovou strukturu aktiv časové struktuře splatných závazků. Jedinou výjimku z tohoto pravidla mají banky, které půjčují na určitou dobu splatnosti, zatímco jejich závazky jsou splatné kdykoliv na požádání. Pokud by banka měla přizpůsobit svou časovou strukturu aktiv a závazků, pak by buď aktiva musela být rovněž okamžitě k dispozici (tj. musela by to být hotovost), nebo by závazky musely být splatné také až po určité době.

slib vyplatit peníze a (tento druh měny) je nekonvertibilní. Smíšená měna (s částečnými rezervami), tudíž může být považována jen za částečně konvertibilní; stupeň její konvertibility závisí na poměru množství kovu k vydaným bankovkám a vkladům.“³⁰

Pro zastávce volného podnikání má systém ‚svobodného bankovníctví‘ jistě velkou přitažlivost. Nejen, že se zdá být konzistentním s obecnou institucí svobodného podnikání, ale Mises a jiní také přesvědčivě ukázali, že svobodné bankovníctví by nevedlo k nekonečné peněžní zásobě, což si představovali takoví utopičtí stoupenci svobodného bankovníctví jako Proudhon, Spooner, Greene a Meulen, ale k daleko ‚tvrdším‘ penězům, než jaké existují, když jsou banky kontrolovány centrální bankou. V praxi by tudíž svobodné bankovníctví vedlo daleko blíže ke 100% ideálu než systém, jaký máme dnes.³¹ A přesto pokud by měl být ‚svobodný obchod v bankovníctví svobodným obchodem v podvádění,‘ (rčení neznámého Američana citované Toolem) pak by tou nejrozumnější cestou bylo z bankovníctví podvod zcela odstranit. Misesovou výhradou proti 100% zlatému bankovníctví je to, že by to byl nešťastný precedens vládní kontroly bankovního sys-

³⁰ *The Science of Wealth*, 3. vydání (Boston: Little, Brown, 1867), str. 139. V téže knize Walker představuje svojí bystrou analýzu defektů a problémů měny s částečnými rezervami. (str. 126-222).

³¹ Viz. Mises *Human Action*, str. 439. Misesova pozice je stejná jako pozice Francouzského ekonoma Henriho Cernuschiho, který nazval ‚svobodné bankovníctví‘ nejlepším způsobem, jak vytlačit z trhu nekryté bankovní úvěry: „Chci dát každému právo vydávat bankovky, aby je už nikdo nechtěl přijímat.“ (ibid., str. 402). Německý ekonom Otto Hübner zastával podobný názor. Viz. Smith, *Rationale of Central Banking*.

tému. Pokud je ale bankovníctví s částečnými rezervami podvodné, pak by mělo být zakázáno nikoliv formou administrativní vládní intervence do bankovního systému, ale jako součást obecného právního zákazu násilí a podvodu.³² V rámci tohoto obecného zákazu podvodu by mnou navrhovaná reforma ponechala soukromé banky zcela svobodnými.³³

Výhrady proti 100% zlatým penězům

Určité standardní námitky jsou vznášeny proti 100% bankovníctví a proti 100% zlaté měně. Jeden z obecných argumentů proti 100% bankovníctví shledávám obzvláště podivným: že se 100% rezervami by banky nebyly schopny vydělávat. Nevidím žádný důvod,

³² Stručně řečeno, můj projekt právní reformy by byl plně v souladu s Misesovým cílem: „podřídít bankovníctví týmž obecným pravidlům obchodního a občanského práva, která nutí každého jednotlivce a každou firmu dostát všem svým závazkům v plném souladu s podmínkami uzavřené smlouvy.“ (*Lidské jednání*, str. 399). Další věcí ohledně svobodného bankovníctví je to, že by mělo být umožněno veřejně vyzývat veškeré držitele bankovek a vkladů, aby požadovali od bank proplacení těchto závazků, pokud panuje podezření, že by jim banky nebyly schopny dostát.

³³ Srovnej: Walker, str. 230-31. v *A Program for Monetary Stability*, str. 108, Milton Friedman vyjádřil své sympatie ideji svobodného bankovníctví, ale poněkud zvláště jenom pro vklady; u bankovek by chtěl zachovat vládní monopol. Mělo by být jasné, že mezi bankovkami a vklady na požádání neexistuje žádný podstatný ekonomický rozdíl. Liší se pouze svou technologickou formou; z ekonomického hlediska je obojí slibem na požádání vyplatit určité množství standardních peněz.

proč by banky neměly být schopné účtovat svým zákazníkům poplatky za svoje služby, jako to dělají ostatní užitečné podniky. Tento argument poukazuje na údajně enormní výhody bankovníctví. Pokud jsou tyto výhody skutečně tak mocné, pak budou spotřebitelé jistě bankám ochotni zaplatit provozní poplatky, stejně jako dnes platí za cestovní šeky. Pokud by nebyli ochotni zaplatit náklady bankovního podnikání, jako jsou dnes ochotni zaplatit náklady jiných odvětví služeb, pak by to ukazovalo, že výhody bankovníctví byly značně přeceňovány.

Hlavní námitkou proti 100% zlatým penězům je to, že by to údajně způsobilo v ekonomice neadekvátní peněžní zásobou. Někteří ekonomové obhajují trvalý nárůst peněžní zásoby podle některého kritéria: růstu populace, růstu objemu obchodu a podobně; jiní si přejí, aby se peněžní zásoba měnila takovým způsobem, aby zajistila stálou a stabilní cenovou hladinu. V obou případech samozřejmě toto přizpůsobování a manipulace má provádět vláda. Tito ekonomové nedokázali plně pochopit velkou monetární lekci klasické ekonomie: že na množství peněz v ekonomice v zásadě nezáleží. Peníze plní svou funkci tím, že jsou prostředkem směny a jakákoliv změna v jejich množství se jednoduše projeví v kupní síle peněžní jednotky, tedy v množství jiného zboží, které za ní půjde koupit. Zvýšení peněžní zásoby tudíž povede pouze k tomu, že více peněžních jednotek bude plnit tutéž společenskou funkci, kterou před tím plnilo méně jednotek a kupní síla každé jednotky se tomu přizpůsobí.

Z tohoto důvodu nepřináší zvyšování množství peněz, na rozdíl od všech ostatních komodit využívaných ať už ve výrobě nebo při spotřebě, žádný společenský prospěch. Důvodem, proč je těžba zlata užiteč-

ná, je ve skutečnosti to, že více zlata může uspokojit více jeho nepeněžních využití.

Tudíž nikdy neexistuje potřeba mít v ekonomice více peněz. Zvýšení peněžní zásoby pouze přinese prospěch jedné skupině na úkor skupiny jiné a, jak jsme viděli, toto se děje pokud vláda nebo banky zvyšují peněžní zásobu. A přesně toto má mnou navrhovaná reforma eliminovat. K opravdovému ‚nedostatku‘ peněz v ekonomice nemůže nikdy dojít, protože samotný fakt, že na trhu bylo vybráno a užívalo se zlato jako peněžní komodita, ukazuje, že ho existovalo dost, aby mohlo sloužit jako prostředek směny.

Množství lidí, objem obchodů a další navrhovaná kritéria jsou tudíž pouze arbitrární a irelevantní ve vztahu k peněžní zásobě. A co se týče ideálu stabilní cenové hladiny, mimo té závažné vady, že nelze vybrat ten správný index, dvě další věci jsou obecně přehlíženy. V první řadě samotný ideál stabilní cenové hladiny je zpochybnitelný. Proti hromadění peněz (tezauraci), jak jsme již říkali, je vždycky útočeno. A přesto se jedná o svobodně vyjádřenou a žádoucí akci lidí na trhu. Lidé si mohou přát zvýšit hodnotu držené hotovosti, zvýšit kupní sílu každého dolaru. Existuje mnoho důvodů, proč si to mohou přát. Proč by neměli mít toto právo, jako mají jiná práva na volném trhu? A toho mohou dosáhnout pouze tímto ‚hromaděním‘, které se projeví v poklesu cen. Nevidím žádný důvod, proč by měli vládní manipulátoři zbavovat spotřebitelskou veřejnost tohoto práva. Zadruhé, pokud lidé mají opravdu silnou touhu po stabilní cenové hladině, pak by uzavírali svoje dlouhodobé smlouvy v nějakém soukromě dohodnutém cenovém indexu. Fakt, že takové dobrovolné ‚tabulkové standardy‘ jsou velmi řídké, je

patříčným komentářem k těm zastáncům stabilní cenové hladiny, kteří by chtěli svoje ambice vnucovat ostatním skrze vládní přinucení.

Peníze, jak se často říká, by měly fungovat jako měřítko hodnoty, a tudíž by jejich vlastní hodnota měla být stabilizována a zafixována. Ovšem nikoliv jejich hodnota, ale jejich *hmotnost* by měla být fixní, tak jako jsou jiné hmotnosti. Jejich hodnota, jako všechny ostatní hodnoty, by měla být ponechána na posouzení, odhadu a konečném rozhodnutí každého jednotlivého spotřebitele.³⁴

³⁴ Politická teoretička Isabela Patersonová napsala o schématu ‚kompenzovaného‘ či ‚komoditního dolaru‘ Irvinga Fishera, který chtěl manipulovat s hmotností dolaru, aby stabilizoval jeho hodnotu: „Jelikož všechny jednotky měř a vah byly v první řadě stanoveny arbitrárně, ačkoliv nebyly zafixovány zákonem, tak očividně mohou být zákonem měněny. Táž délka bavlny může být jeden den označena za palec, druhý den za stopu a další den za yard; totéž množství cenného kovu může být denominováno jako deset centů dnes a jako dolar zítra. Čistým výsledkem ale bude jenom to, že čísla používaná v rozdílné dny nebudou znamenat totéž a někdo tak může utrpět značnou ztrátu. Argumentem pro ‚komoditní dolar‘ je to, že za reálný dolar, při fixním množství, si nekoupíte vždy totéž množství zboží. Samozřejmě, že ne. Pokud by neexistovaly žádné peníze, pak by se ani yard vlny nebo libra sýra nevyměňovaly vždy za neměnné množství nějakého jiného zboží. Bylo argumentováno, že dolar by měl vždy koupit totéž množství popsaného zboží. To se ale nemůže stát. To by mohlo nastat jedině tehdy, pokud by existovalo stále totéž množství dolarů a stále totéž množství všeho ostatního zboží všech druhů a po tomto zboží by byla stále stejná poptávka.“ (*The God of the Machine* (New York: Putnam, 1943), str. 203).

Profesor Yeager a 100% zlaté peníze

Jedno z nejdůležitějších pojednání o 100% zlatém standardu z poslední doby pochází od profesora Lelanda Yeagera.³⁵ Profesor Yeager, ačkoliv stojí jako zastánce volně fluktuujících papírových peněz na opačném pólu, rozpoznal velikou nadřazenost 100% zlata oproti zlatému standardu z doby před rokem 1933. Hlavní námitkou proti tehdejšímu zlatému standardu je jeho zranitelnost velikou a náhlou deflací a obtíže, kterým čelí národní autority, když odplývání zlata do zahraničí ohrožuje rezervy domácích bank a nutí je ke kontrakci. Yeager rozpoznal, že se 100% zlatem by žádný z těchto problémů neexistoval.

Pod 100% mezinárodním zlatým standardem, kdy by měnou v každé zemi bylo zlato či plně kryté skladní listy na zlato ve formě papírových bankovek, by se vlády vůbec nemusely obávat odplývání rezerv. Sklady zlata by nikdy nebyly zaskočeny požadavky na výměnu papírových peněz na zlato, jelikož každý dolar papírových peněz by představoval dolar zlata, který skutečně ve skladu existuje. Neexistovaly by nezávislé národní monetární politiky; množství peněz v každé zemi by bylo určeno tržními silami. Celosvětové zásoby zlata by byly rozděleny mezi jednotlivými zeměmi podle poptávky po hotovosti existující v těchto zemích. Neexistovalo by žádné nebezpečí toho, že by zlato opouštělo jedny země a hromadilo se v druhých, jelikož každý jednotlivec by se staral o to, aby se hotovost v jeho držení nezmenšovala nebo nenarůstala do rozměrů, které by považoval za neadekvátní ve

³⁵ Leland B. Yeager, „An Evaluation of Freely-Fluctuating Exchange Rates“, nevydaná doktorská disertace, Columbia University, 1952.

vztahu k vlastním příjmům a bohatství. Nebyl by žádný důvod obávat se o nerovnováhu v platební bilanci v žádné jednotlivé zemi, stejně jako dnes není důvod obávat se nerovnováhy platební bilance města New York. Pokud by se každý jednatel (a instituce) staral o to, aby se vyhnul trvalé nerovnováze ve své osobní platební bilanci, tak by to naprosto postačovalo.

Jednání jednotlivců snažících se zachovat množství hotovosti ve svém držení na patřičné úrovni by se „automaticky“ postaralo o adekvátnost peněžní zásoby v každé zemi. Problémy národních rezerv, deflace a tak dále, říká Yeager, existovaly kvůli částečným rezervám a nikoliv kvůli zlatu samotnému. „Národní systém částečných rezerv byl opravdovým zdrojem většiny problémů připisovaných zlatému standardu.“ S částečnými rezervami pouhé jednání jednotlivců nedostačuje k tomu, aby automaticky zajistilo patřičnou distribuci zlatých zásob. „Problémy se objevily kvůli smíšeným národním měnám - měny, které byly z větší části papírové a pouze částečně zlaté, byly nedostatečně mezinárodní. Hlavním defektem historického zlatého standardu byla nutnost „ochraňovat“ národní zlaté rezervy.“ Centrální banky a jejich vedení pouze věci zhoršily: „Stručně řečeno, ať už Centrální banka zesílí efekt toků zlata, zůstane k nim pasivní, nebo se je snaží „vyrovnávat“, její jednání bude nekompatibilní s principem plnohodnotného zlatého standardu. Vskutku jakýkoliv druh monetárního managementu je v přímém rozporu s principy čistého zlatého standardu.“³⁶

Pokud je tento pohled věrným popisem 100% zlatého standardu, proč ho tedy Yeager odmítl a postavil se na stranu volně fluktuující-

³⁶ Ibid., str. 9-17

cích nekrytých peněz? Z velké části proto, že pouze s nekrytými penězi může každá vláda v čase deprese stabilizovat cenovou hladinu ve své oblasti. Zde nebudu diskutovat o této stabilizační politice, o níž věřím, že je chybná. Mohu pouze poukázat na to, že navzdory tomu, co tvrdí profesor Yeager, nejsou pokles cen a pokles směnného kurzu prosté alternativy. Věřit tomu znamená podlehnout fatálnímu metodologickému holismu a opustit cestu metodologického individualismu. Pokud například ocelářské odbory v určité oblasti způsobí nezaměstnanost tím, že trvají na zachování vysokých nominálních mzdových sazeb, ačkoliv ostatní ceny klesly, považují za nesprávné snažit se tento problém řešit tím, že přinutíme všechny spotřebitele v oblasti platit vyšší ceny za jejich dovozy (skrže pokles směnného kurzu v oblasti).

Jedním z problémů, kterému se každý monetární etatista a nacionalista raději vyhne, jsou geografické hranice každé peněžní oblasti. Pokud mají existovat národní papírové peníze s plovoucími kurzy, proč mají být omezeny „národem“? Profesor Yeager je dost odvážný, aby toto rozpoznal a posunul nekryté peníze téměř k *reductio*, zvažováním zcela oddělených peněz pro každý region a lokalitu v rámci jednoho národa.

Yeager ovšem toto *reductio* nedovedl dostatečně daleko. Logiky jsou tím posledním stádiem volně fluktuujících nekrytých peněz rozdílné peníze vydávané každým jednotlivcem. Viděli jsme, že k tomuto by na volném trhu dojít nemohlo. Předpokládejme ale, že by k tomu došlo vývojem v současném systému. Co potom? Pak by jistě nastal celosvětový chaos a obchod by se dostal zpět na úroveň barteru. Vskutku, jelikož peníze *znamení* obecný prostředek směny, je pochybné, jestli by se dal samotný koncept peněz na takový svět aplikovat. Eko-

nomická kalkulace, která je zajišťována pomocí peněz a cenového systému, by byla přerušena, jelikož by již neexistovala společná účetní jednotka.³⁷ Toto není přitaženo za vlasy, jelikož všechny rozdílné papírové peníze zavádějí do světové ekonomiky některý z těchto chaotických prvků. Stručně řečeno, volně fluktuující papírové peníze dezintegrují samotnou základní funkci peněz. Pokud by měl každý jednotlivec svou vlastní papírovou měnu, pak by tato dezintegrace byla naprostá; ale národní – a o to více regionální a lokální – papírové měny již jsou částečnou dezintegrací peněžního média. Jsou v rozporu s podstatou funkce peněz.

Nakonec se profesor Yeager podivuje, proč takoví ,ortodoxní liberálové‘ jako Mises, Hayek, a Robbins trvali na ,peněžním internacionalismu‘ zlatého standardu. Aniž bych chtěl mluvit za ně, myslím, že odpověď by se dala rozdělit do dvou částí: (1) protože jsou pro peněžní svobodu a proti vládnímu řízení a manipulaci s penězi a (2) protože dávají přednost existenci peněz ve srovnání s barterem - protože peníze jsou jedním z nejdůležitějších výdobytků ekonomiky a samotné civilizace. Čím obecněji jsou peníze užívány, tím je větší rozsah pro dělbu práce a pro meziregionální směnu zboží a služeb. Peněžní médium je tudíž pro

³⁷ Profesor Yeager samozřejmě připouští, že s nezávislými penězi pro každou osobu nebo firmu by zašel již příliš daleko. „Za určitým těžko definovatelným bodem by rozšíření oddělených měn pro ještě menší a úžeji definovaná teritoria znamenalo negaci samotného konceptu peněz.“ Naším přesvědčením ale je, že tímto ,těžko definovatelným‘ bodem je přesně ten moment, kdy vznikly nekryté papírové peníze a narušily celosvětové komoditní peníze. Viz. Leland B. Yeager, „Exchange Rates within a Common Market,“ *Social Research* (Winter 1958): 436-37.

volný trh klíčové a čím širší je užívání těchto peněz, tím extenzivnější může trh být a tím lépe může fungovat. Stručně řečeno, svobodný mezinárodní obchod je velmi posílen existencí mezinárodních komoditních peněz, jak ukázaly ekonomické dějiny minulého století. Každé narušení tohoto mezinárodního prostředku směny etatistickým nekrytým papírem nevyhnutelně poškozuje a dezintegruje volný trh. A nakonec můžeme stát před touto volbou: buď se vrátíme ke zlatu, nebo budeme sledovat cestu nekrytého papíru a vrátíme se k barteru. Není snad příliš velkou nadsázkou říci, že samotný osud naší civilizace bude záviset na tomto rozhodnutí.³⁸

100% zlatá tradice

Já tudíž navrhuji, jakožto ten nejrozumnější peněžní systém a jediný, který je plně kompatibilní s volným trhem a ochranou proti podvodu, 100% zlatý standard. Toto je jediný systém kompatibilní s plným zachováním vlastnických práv. Je to systém, který zaručuje ukončení inflace a s ní spojeného ekonomického cyklu.³⁹ A je to jediná forma zlatého standardu, která se zcela vyrovnává s argumentem

³⁸ Další Yeagerova kritika je, jak sám uznává, kritikou jakéhokoliv plánu na 100% bankovníctví, ať už se zlatem nebo s papírem. Existuje například problém, jak potlačovat nové formy nekrytých závazků splatných na požádání, které by se mohly objevit, aby se banky vyhnuly legislativním restrikcím. Nemyslím si, že by toto byl zásadní argument. S podvodů se vždy bojuje těžko a dějí se v nesčetných formách neustále (jako všechny druhy zločinů). Znamená to snad, že bychom se měli vzdát zakazování a trestání podvodů a dalších zločinů proti osobě a majetku?

³⁹ Viz. Mises-Hayekova teorie ekonomického cyklu.

Douglasovi komise proti návratu ke zlatu: „Hlavním důvodem, proč neučinit zlaté mince volně dostupnými je to, že by vláda (či banky) neměla slibovat nic, co by nebyla schopná dodržet. Peněžní systém po jedno století expandoval rychleji, než by mu umožnilo zvyšování množství zlata.“⁴⁰

Ačkoliv je toto v dnešní době program bezpochyby ‚radikální‘, je důležité stručně upozornit na velikou tradici, na které staví. A není to pouze tradice klasické ekonomie a currency school, ale také politická tradice Jeffersona a Jacksona. V zásadě právě toto byl jejich program. Mimochodem téměř všichni historikové, s výjimkou Williama Grahama Sumnera a Josepha Dorfmana, dezinterpretovali Jeffersona, Jacksona a jejich přívržence jako ekonomické ignoranty a antikapitalistické agrárníky, kteří chtěli zničit úvěrový systém, kterému nedokázali porozumět. Ať už člověk s jejich pozicí souhlasí či nikoliv, oba psali s hlubokými a sofistikovanými znalostmi klasické ekonomie, korespondovali s předními Britskými i Francouzskými ekonomy a byli plně oddáni kapitalismu a volnému trhu, o němž věřili, že byl poškozen a nikoliv vylepšen institucí bank na částečných rezervách.⁴¹ Ve skutečnosti by se

⁴⁰ *Report of the Subcommittee on Monetary, Credit, and Financial Policies of the Joint Committee on the Economic Report*, 81 Cong., 2 Sess. (Washington 1950), str. 41.

⁴¹ Konzervativní ekonomičtí historikové konce devatenáctého století popisovali Jacksona jako ignorantského agrárníka snažícího se zničit kapitalismus a prosazujícího inflaci proti centrální bance. Progresivisté z Beardovy školy zastávali stejný pohled, až na to, že chválili Jacksoniánce za jejich údajně protikapitalistický postoj. Současná Bray Hammond-Thomas Govanova škola se opět posunula k chválení whigů a Banky Spojených států, kterou považuje za klíčovou instituci pro moderní úvěrový systém oproti Jacksoniáncům, požadujícím absurdně tvrdou měnu.

dalo říci, že tito Američané byli neohroženými zastánci currency school a navíc postrádali téměř slepou oddanost k Bank of England svých pragmatičtějších Britských bratranců. Vskutku princip currency school se v Americe objevil dokonce o několik let dříve než v Anglii.⁴² A zakladatelé této školy v Americe, jako Condý Raguet, si uvědomili i to, co daleko prominentnější Britové tragicky přehlédli: že bankovní vklady na požádání jsou stejně tak plnohodnotnými peněžními substituty jako bankovky a jsou tudíž částí širší peněžní zásoby.⁴³

Po skončení Občanské války byli ekonomové příliš zaměstnaní bojem s greenbacky a sporem mezi stříbrem a zlatem, takže idea 100% zlata doslova zmizela ze scény. Generál Amasa Walker ovšem psal až do šedesátých let devatenáctého století a i on byl překonán brilantními spisy Bostonského obchodníka Charlese H. Carrola, který obhajoval

⁴² Například během paniky 1819 – několik let před představením principu currency school Thomasem Joplinem v Anglii – Thomas Jefferson, John Adams, John Quincy Adams, guvernér Thomas Randolph z Virginie, Daniel Raymond (autor prvního pojednání o ekonomii ve Spojených státech), Condý Raguet a Amos Kendall, všichni psali ve prospěch buď 100% zlatých peněz nebo 100% zlatého krytí pro papír. Viz. Murray N. Rothbard, „The Panic of 1819: Contemporary Opinion and Policy“, doktorská disertace (Columbia University, 1956). John Adams považoval vydávání papíru nekrytého 100% kovem za „krádež“, Raymond nazval tuto praktiku „ohromujícím podvodem“. Stejný názor zastával Francouzský ideolog, ekonom a přítel Jeffersona, hrabě Destutt de Tracy. Srovnej Michael J. L. O'Connor, *Origins of Academic Economies in the United States* (New York: Columbia University Press, 1944), str. 28, 38.

⁴³ Chyba Britské currency school vedla k diskreditaci Peelova Bankovního zákona z roku 1844, který požadoval 100% rezervy na všechny vydané bankovky, ale bankovní vklady na požádání nechal naprosto nepovšimnuté

100% zlaté rezervy proti bankovním vkladům na požádání stejně jako bankovkám a také doporučoval nahrazení názvu ‚dolar‘ zlatou uncí či zlatým gramem.⁴⁴ A pak úředník Puncovního úřadu Spojených států Isaiah W. Sylvester, který byl historiky zcela zanedbán, a který obhajoval 100% dolar a paralelní standardy.⁴⁵ V současném (dvacátém) století byl obhájcem 100% zlatého standardu ekonom Dr. Elgin Groseclose.⁴⁶

⁴⁴ O Carrollovi viz Lloyd W. Mints, *A History of Banking Theory* (Chicago: University of Chicago Press, 1945), str. 129, 135, 155-56; a zvláště sbírku Carrollových spisů, *Organization of Debt into Currency and Other Papers*, Edward C. Simmons, ed. (Salem, N.Y.: Ayer, 1972).

⁴⁵ Isaiah W. Sylvester, *Bullion Certificates as Currency* (New York, 1882). O paralelních standardech viz. také Brough, *Open Mints and Free Banking*, passim. Pro Broughův útok na škody způsobené nezávislými názvy měnových jednotek viz *ibid.*, str. 93.

⁴⁶ Groseclose: „Praktika zlatníků, využívat uložené fondy pro své vlastní zájmy a prospěch, byla v zásadě nezdravá, pokud ne přímo nečestná a podvodná. Skladník, který bere zboží u něj uložené a používá ho k vlastnímu prospěchu, ať už ho použije sám nebo půjčí jinému, se dopustil přečinu, směny zboží, za které byl podle zákona zodpovědný. Díky sofistice, která byla dnes povýšena na ekonomický princip, ale která nemá žádného obhájce mimo bankovní říši, skladník, který zachází s penězi, je podroben božskému zákonu: bankéř má volnost užívat ke svému soukromému prospěchu a zisku jemu svěřené peníze...“

„Dříve či později musíme opustit představu, že můžeme koláč zároveň mít a zároveň ho sníst, že můžeme mít uložené peníze připravené k vybrání v jakýkoliv okamžik a v téže chvíli rozpůjčované ve stovkách rozličných podniků. Musíme poznat, že jedinou zárukou likvidity bankovních vkladů jsou skutečné peníze čekající na vkladatele v jakýkoliv okamžik se může objevit. Toto by neznamenalo zánik půjčo-

Cesta před námi

vání ani zmizení úvěrových institucí. Ale znamenalo by to rozluku úvěru od peněžního mechanismu, zastavení užívání úvěrových nástrojů jako prostředku směny. Znamenalo by to zmizení nejzákladnější formy fiktivního úvěru. Stále bychom mohli mít investiční banky poskytující dlouhodobé úvěry a směnné

makléře a finanční společnosti poskytující krátkodobé úvěry; ale takový úvěr by nebyl transferem fiktivní kupní síly načerpané z rezerváru bankovního systému, jehož vlastní zdroje se odvíjejí od používání bankovních šeků; dostupný úvěr by byl opravdovým úvěrem, tedy přesunem skutečného existujícího bohatství výměnou za bohatství, které bude vytvořeno a vráceno v budoucnu. Takový úvěr by nebyl inflační, jako je dnešní bankovní úvěr, jelikož každý dolar dostupný dlužníkovi by byl výsledkem vzdání se jeho kupní síly ze strany věřitele; šlo by tedy o pouhý přesun kupní síly, nikoliv o vytváření kupní síly z fikce.“ (*Money, The Human Conflict* (Norman: University of Oklahoma Press, 1934), str. 178, 273).

Profesor F.A. Hayek ve svém *Monetary Nationalism and International Stability* (New York: Longmans, Green, 1937), projevil velké sympatie ke 100% zlatu a v několika excelentních analýzách ukázal výhody 100% zlatého standardu oproti smíšenému standardu na částečných rezervách a nekrytým papírovým penězům. Nakonec ovšem tento návrh odkládá stranou kvůli obtížnému prosazování. Navíc poněkud nekonzistentně dovozuje, že ideální peněžní systém by měl být řízen mezinárodní centrální bankou a zlatý standard pokládá pouze za druhou nejlepší možnost. Robbins, ačkoliv zvažoval 100% peníze, byl více nakloněn volnému bankovníctví pod zlatým standardem. Lionel Robbins, *Economic Planning and International Order* (London: Macmillan, 1937). str. 269-305. V poslední době Hayek opustil zlatý standard ve prospěch složeného komoditního standardu: „A Commodity Reserve Currency,“ v jeho *Individualism and Economic Order* (Chicago: University of Chicago Press, 1945), str. 209-19.

Pokud se rozhodneme pro 100% zlatý dolar, budeme konfrontováni s problémem, jak ho zavést. Není pochyb o obtížnosti přechodného období, kterého by bylo zapotřebí pro dosažení tohoto cíle. Jakmile by ale bylo přechodné období překonáno, dosáhli bychom toho nejlepšího lidem známého peněžního systému a eliminovali inflaci, ekonomický cyklus a nemorální praktiku lidí, kteří získávají peníze, aniž by produkovali. Jelikož dnes máme několiknásobek dolarů vzhledem ke zlatému dolaru při současné fixní hmotnosti dolaru, existují v zásadě dvě alternativní cesty ke 100% zlatu: buď nucená deflace množství dolarů, nebo „zvýšení ceny zlata“ (snížení definice hmotnosti dolaru). Nebo nějaká kombinace těchto dvou cest.

Profesor Spahr a jeho společníci si přejí návrat ke zlatému standardu (ačkoliv ne ke 100% zlatu) při současné ‚ceně‘ \$35 za unci, zdůrazňující důležitost fixní definice hmotnosti dolaru. Pokud bychom byli před rokem 1933 a pokud bychom byli stále na zlatém standardu, jakkoliv defektním, pak bych s nimi bez váhání souhlasil. Princip fixní hmotnosti dolaru a daleko důležitější princip posvátnosti uzavřené smlouvy jsou základem pro celý systém soukromého vlastnictví a tudíž by jejich dodržení stálo za všechny problémy způsobené prudkou deflací. Mimo to jsme si z deflace udělali absurdně přerostlého strašáka a přehlízíme ozdravující důsledky deflačního vyčištění chybných investic z období boomu, stejně jako to, jaký prospěch by přinesla skupinám s fixním příjmem, které v minulých desetiletích byly nejvíce zasaženy inflační erozí kupní síly peněžní jednotky. Prudká deflace by také mohla pomoci zlomit mocné monopolní odbory, které jsou potenciálně pro tržní ekonomiku tak destruktivní.

Na druhé straně dnes neexistuje žádný konkrétní důvod, proč trvat na čísle \$35, jelikož současná definice dolaru platí jen pro vlády a jejich centrální banky. Co se týče lidí, tak jsme dnes na nekrytém papírovém standardu, tudíž můžeme změnit definici dolaru, jak bude potřeba, jako první krok k návratu ke zlatému standardu, aniž bychom porušili princip fixní hmotnosti. Jako v případě jakékoliv definice hmotnosti, je úvodní definice vždy arbitrární.

V závislosti na tom, jak definujeme peněžní zásobu – a já bych jí definoval široce jako veškeré nároky na dolary při fixní nominální hodnotě – nárůst ceny zlata, který by dostačoval k tomu, aby se staly zásoby zlata 100% rezervou pro všechny dolary, by byl deseti- až dvacetinásobný. To by samozřejmě přineslo vysoké zisky pro producenty zlata, ale to by nás nemuselo tolik trápit. Nevěřím tomu, že bychom měli odmítnout masový vstup do ráje jen proto, že by to přineslo náhlé zisky výrobcům harf a andělských perutí. Je samozřejmě záležitostí pro detailní ekonomickou studii, jaké změny by takový impuls po několik let vyvolal v těžbě zlata stejně jako to, jaký zlom by způsobil v mezinárodním obchodu. Očividně žádná taková studie dosud podniknuta nebyla a proto zde ani nebudu navrhopvat detailní plán toho, jak se ke 100% zlatému standardu dostat. Mým cílem zde je hlavně přesvědčit o vhodnosti 100% zlatého standardu, protože teprve přesvědčení lidé mohou začít vážně uvažovat nad tím, jak by se ho v současných podmínkách dalo dosáhnout. Hrubě načrtnutý by mohl žádnouci program vypadat například takto:

1. Dosažení 100% zlatého dolaru, at' už deflací dolarů ke zlatým rezervám oceněným \$35 za unci, nebo přeceněním dolaru na „cenu zlata“ dostatečně vysokou, aby zlaté zásoby tvořily 100%

rezervu současných dolarových zásob, nebo kombinací obou cest.

2. Zlatá zásoba by se měla dostat z rukou vlády do rukou soukromých bank a lidí, se současnou likvidací Federálního Rezervního Systému a právním požadavkem 100% krytí pro všechny nároky splatné na požádání.
3. Přenesení veškerých funkcí vydávání bankovek od Státní pokladny a Federální Rezervy k soukromým bankám.
4. Uvolnění stříbrného kovu a jím krytých stříbrných certifikátů (které by byly vydávány bankami) od jakékoliv fixní hodnoty ve zlatě. Krátce, unce stříbra a jejich skladní listy by ke zlatu či dolaru měly mít plovoucí kurz a my bychom měli „paralelní“ zlaté a stříbrné peníze, přičemž zlato by pravděpodobně zůstalo hlavními penězi a hlavní účetní jednotkou.
5. Eventuální eliminace názvu „dolar“ a používání pouze názvů hmotnosti jako „zlatý gram“ či „zlatá unce“. ⁴⁷ Konečným cí-

⁴⁷ Pro výmluvnou obhajobu používání jednotek hmotnosti místo národních názvů viz. Jean-Baptiste Say, *A Treatise on Political Economy*, New American ed. (Philadelphia: Grigg and Elliot, 1841), str. 256. Say také obhajoval volně plovoucí kurz mezi zlatem a stříbrem.

V novější době Everett R. Taylor obhajoval soukromé mincovnictví a 100% zlatý dolar, zatímco další spisovatel, Oscar B. Johannsen, podporoval soukromé mincovnictví a svobodné bankovníctví na zlatém standardu. Taylor, *Progress Report on a New Bill of Rights* (Diablo, Calif.: vydáno soukromě, 1954); Johannsen, „Ad-

lem by byl návrat ke zlatu a komoditním peněžům všemi národy na 100% jejich konkrétní měny. Následkem by byl vznik celosvětových peněz a standardní celosvětově používané peněžní jednotky (pravděpodobně zlatý gram). Toto bylo cílem nezdařených mezinárodních měnových konferencí konce devatenáctého století.⁴⁸

6. Volná soukromá ražba mincí ze zlata a stříbra.

Není třeba zdůrazňovat fakt, že tento navržený program bude většině lidí připadat nemožně „radikální“ a „nerealistický“. Jakýkoliv návrh na změnu statu quo vždy může být někým považován za příliš radikální, takže jedinou možností, jak se člověk může vyhnout obvinění z nepraktičnosti, je nikdy žádnou změnu nenavrhopvat. Jak poukázal profesor Philbrook v brilantním článku před několika lety: svoje politické přesvědčení musíme založit na tom, o čem věříme, že by byl nejlepší kurs a pak se o tomto cíli budeme snažit přesvědčit ostatní, aniž bychom do svých politických závěrů zahrnovali odhady toho, co ostatní lidé mohou shledat přijatelným.⁴⁹ Jelikož *někdo* musí ve společnosti propagovat pravdu, jako protiklad k tomu, co je politicky průchodné. A pokud to nebudou dělat učenci a intelektuálové, pokud se nebudou snažit objasnit

vocates Unrestricted Private Control Over Money and Banking“ *Commercial and Financial Chronicle* (12 červen, 1958): 2622.

⁴⁸ Viz. Barnard, *Metric System of Weights and Measures*, a Henry B. Russell, *International Monetary Conferences* (New York: Harper, 1898), str. 61.

⁴⁹ Clarence Philbrook, „Realism in Policy Espousal, *American Economic Review*“ (prosinec 1953): 846-59.

svoje přesvědčení o tom, jaký by měl být správný kurz, pak opouští svůj *raison d'être*. Veškerá naděje na společenský pokrok by pak byla pryč, jelikož by nikdy nebyly představeny žádné nové ideje a nebylo by vynaloženo žádné úsilí na přesvědčení ostatních o jejich správnosti.